PROGRAMACIÓN 6º PRIMARIA

CIENCIAS SOCIAIS

CPI TINO GRANDÍO

CURSO 2017/2018

ÍNDICE

1. Normativa.

2. Introdución e contextualización

3. Obxectivos.

Obxectivos xerais de EDUCACIÓN PRIMARIA.

Concreción dos obxectivos para a área de Ciencias Sociais en 6º EP

4. Competencias clave.

Comunicación lingüística.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

Competencia dixital.

Aprender a aprender.

Competencias sociais e cívicas.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

Conciencia e expresións culturais.

5. Vinculación entre obxectivos, secuenciación e temporalización de contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e grao mínimo de consecución de cada un, competencias clave, elementos transversais, instrumentos de avaliación e criterios de cualificación.

6. Metodoloxía didáctica, incluíndo as estratexias a desenvolver polo profesorado, para acadar os estándares de aprendizaxe, así como a adquisición das competencias clave.

7. Materiais e recursos didácticos.

8. Procedemento para a avaliación inicial.

9. Procedemento de avaliación continua e final.

10. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente.

11. Indicadores de logro para avaliar a programación didáctica.

12. Atención á diversidade.

13. Actividades complementarias e extraescolares.

14. Perfil competencial .

15. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora .

1. Normativa.

- **Lei Orgánica 8/2013**, do 9 de decembro (LOMCE) para a mellora da calidade educativa, que modifica en distintos aspectos a **Lei Orgánica 2/2006**, do 3 de maio, de educación (LOE).

- **DECRETO 105/2014,** do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG 09.09.14)

  - **Resolución do 15 xullo de 2016**, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións para a implantación, no curso académico 2016/17, do currículo establecido no Decreto 86/2015, do 25 de xuño, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia. _ **Capítulo V: Programacións didácticas** (DOG 01.08.16)

2. Introdución e Contextualización.

O CPI Tino Grandío está situado no centro do pobo de Guntín. Imparte ensinanzas de Educación Infantil, Educación Primaria e Educación Secundaria. A lingua materna dominante é o galego.

O grupo de alumnos e alumnas que conforman 6º de primaria neste curso 2017/2018 está formado por 10 alumnos/as. Un

dos alumnos/as ten necesidades específicas de apoio educativo motivadas entre outros aspectos polas súas condutas altamente disruptivas na aula, debido as súas dificultades no ámbito das habilidades sociais.

Desde a área de Ciencias Sociais estudamos as actividades e os comportamentos dos seres humanos, partindo doo entorno que nos rodea ata entornos mais afastados para obter unha visión da realidade mais global. As ciencias sociais tamén analizan os manifestacións da sociedade tanto reais como simbólicas. A finalidade desta área é aprender a vivir en sociedade, a coñecer os mecanismos fundamentais da democracia e a respectar as regras da vida colectiva.

3. Obxectivos xerais.

3.1. Obxectivos xerais da Educación Primaria.

A Educación Primaria contribuirá a desenvolver nos nenos e nenas as capacidades que lles permitan:

a) Coñecer e apreciar os valores e as normas de convivencia, aprender a obrar de acordo con elas, prepararse para o exercicio

activo da cidadanía e respectar os dereitos humanos, así como o pluralismo propio dunha sociedade democrática.

b) Desenvolver hábitos de traballo individual e de equipo, de esforzo e de responsabilidade no estudo, así como actitudes de confianza en si mesmo, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese e creatividade na aprendizaxe e espírito emprendedor.

c) Adquirir habilidades para a prevención e para a resolución pacífica de conflitos que lles permitan desenvolverse con autonomía no ámbito familiar e doméstico, así como nos grupos sociais cos que se relacionan.

d) Coñecer, comprender e respectar as diferentes culturas e as diferenzas entre as persoas, a igualdade de dereitos e oportunidades de homes e mulleres e a non discriminación de persoas con discapacidade.

e) Coñecer e utilizar de xeito apropiado a lingua galega e a lingua castelá e desenvolver hábitos de lectura en ambas as linguas.

f) Adquirir en, polo menos, unha lingua estranxeira a competencia comunicativa básica que lles permita expresar e comprender mensaxes sinxelas e desenvolverse en situacións cotiás.

g) Desenvolver as competencias matemáticas básicas e iniciarse na resolución de problemas que requiran a realización de operacións elementais de cálculo, coñecementos xeométricos e estimacións, así como ser quen de aplicalos ás situacións da súa vida cotiá.

h) Coñecer os aspectos fundamentais das Ciencias da Natureza, as Ciencias Sociais, a Xeografía, a Historia e a Cultura, con

especial atención a aqueles relacionados e vinculados con Galicia.

i) Iniciarse na utilización, para a aprendizaxe, das Tecnoloxías da Información e da Comunicación desenvolvendo un espírito crítico ante as mensaxes que reciben e elaboran.

l) Utilizar diferentes representacións e expresións artísticas e iniciarse na construción de propostas visuais e audiovisuais.

m) Valorar a hixiene e a saúde, aceptar o propio corpo e o dos outros, respectar as diferenzas e utilizar a educación física e o deporte como medios para favorecer o desenvolvemento persoal e social.

n) Coñecer e valorar os animais máis próximos ao ser humano e adoptar modos de comportamento que favorezan o seu coidado.

ñ) Desenvolver as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións cos demais, así como unha actitude contraria á violencia, aos prexuízos de calquera tipo e aos estereotipos sexistas.

o) Fomentar a educación viaria e actitudes de respecto que incidan na prevención dos accidentes de tráfico.

p) Coñecer, apreciar e valorar as singularidades culturais, lingüísticas, físicas e sociais de Galicia, poñendo de relevancia as mulleres e homes que realizaron achegas importantes á cultura e sociedade galegas.

3.2. Concreción dos obxetivos para 6º de Educación Primaria en termos de Competencias clave.

1. Coñecer a diversidade das paisaxes de España e Europa identificando as características principais do relevo, o clima e a hidrografía, e localizándoos en mapas. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista).

2. Coñecer os espazos protexidos e os parques naturais de España, así como a influencia do comportamento humano no medio natural, sendo capaz de identificar e valorar o uso sustentable dos recursos naturais, propoñendo medidas para conseguir un desenvolvemento territorial sustentable. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía; Iniciativa emprendedora / Intelixencias naturalista e intrapersoal).

3. Coñecer en que consiste o cambio climático e tomar conciencia das medidas necesarias para modificalo. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía; Iniciativa emprendedora / Intelixencias naturalista e intrapersoal).

4. Comprender os principais conceptos demográficos e calculalos a partir de datos de poboación, así como distinguir as principais características española e europea. (Matemática / Intelixencias naturalistas e intrapersoal / Sociais e cívicas).

5. Identificar os diferentes sectores de produción, así como as diversas actividades económicas de cada un en España e Europa. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal).

6. Descubrir o funcionamento da publicidade e distinguir entre publicidade educativa e consumista (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal).

7. Desenvolver unha educación financeira básica, tomando conciencia do valor do diñeiro e os seus usos mediante o consumo responsable e o sentido do aforro. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía; Iniciativa emprendedora / Intelixencias naturalista e intrapersonal).

8. Coñecer a importancia do espírito emprendedor, así como as características fundamentais dunha empresa, as súas diferentes actividades e as súas formas de organización, diferenciando os tipos de empresas (Matemática. Ciencia e tecnoloxía; Iniciativa emprendedora / Intelixencias naturalista e intrapersoal).

9. Coñecer os aspectos básicos da historia de España desde o século XIX ata a actualidade: transformacións económicas,

políticas, sociais, artísticas e culturais; localizar no espazo e o tempo feitos clave das diferentes etapas históricas. (Sociais e cívicas; Conciencia e expresión cultural / Intelixencia interpersoal).

10. Buscar, seleccionar e organizar información, analizala e extraer conclusións, reflexionar sobre o proceso seguido e comunicalo (oralmente ou por escrito) utilizando con rigor e precisión o vocabulario axustado aos temas, así como as Tecnoloxías da Información e a Comunicación (TIC) e os recursos diversos na elaboración de traballos. (Comunicación lingüística; Dixital; Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal e intrapersoal).

11. Participar en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable, construtivo (creando estratexias para resolver conflitos) e solidario, e respectando os principios básicos do funcionamento democrático. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal).

12.Buscar, seleccionar e organizar información de diferentes fontes, analizala e extraer conclusións, reflexionar sobre o proceso seguido e comunicalo (oralmente ou por escrito) utilizando con rigor e precisión o vocabulario axustado aos contidos traballados, así como as TIC e os recursos diversos na elaboración de traballos. (Comunicación lingüística, Dixital, Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal e intrapersoal).

13. Participar en actividades de grupo cooperativo adoptando un comportamento responsable e mostrando habilidades para evitar e resolver os conflitos pacificamente. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal).

14. Mostrar autonomía ao planificar e levar a cabo accións e tarefas, creatividade e iniciativa ao tomar decisións. (Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersoal).

4. Competencias clave.

Competencias: son as capacidades para aplicar de forma integrada os contidos propios de cada ensinanza e etapa educativa, co fin de lograr a realización axeitada de actividades e a resolución eficaz de problemas complexos.

As competencias clave do currículo son as seguintes:

COMPETENCIA SOCIAL E CÍVICA (CSC)

Desde esta área contribúese a que os alumnos comprendan a realidade na que viven e a que desenvolvan coñecementos e actitudes sobre a sociedade actual.

Tamén reforza a capacidade de traballar en equipo: o diálogo, a resolución pacífica de conflitos, a aceptación de puntos de vista alleos á hora de utilizar estratexias persoais de resolución de problemas, ser tolerante e respectar as opinións de compañeiros/as.

COMPETENCIA MATEMÁTICA E COMPETENCIAS BÁSICAS EN CIENCIA E TECNOLOXÍA (CMCT)

A área estimulará a competencia matemática na medida en que o alumnado se enfronte a situacións cotiás a través da observación, experimentación e desenvolvemento de proxectos e de traballos que precisen o uso de técnicas adecuadas para calcular, aplicar estratexias de resolución de problemas, estimar a lóxica e a validez das argumentacións e reflexionar sobre estas, apoiar explicacións e presentar informacións na linguaxe matemática.

COMUNICACIÓN LINGÚÍSTICA (CCL)

Desde esta área contribúese ao aumento significativo da riqueza en vocabulario específico que implicará, ademais, claridade nas exposicións, rigor no emprego dos termos, estruturación do discurso, síntese,…

Unha boa parte das aprendizaxes desta área preséntanse en diferentes códigos, formatos e linguaxes, requirindo diferentes procedementos para a súa comprensión: na resolución de problemas adquire especial importancia a expresión tanto oral como escrita dos procesos realizados e dos razonamentos seguidos posto que axudan a formalizar o pensamento.

Debemos ter en conta que a linguaxe matemática é un vehículo de comunicación de ideas moi preciso e que conta cun léxico propio de tipo sintético, simbólico e abstracto.

COMPETENCIA DIXITAL (CD)

Son numerosos os recursos que existen na rede que contribúen ao desenvolvemento destas áreas: espazo Abalar, visionado de vídeos explicativos de experiencias científicas (youtube), apps, aplicacións didácticas (jclic, edilim)

Debemos conseguir que o alumnado dispoña de habilidades para buscar, obter, procesar e comunicar información, para poder transformala en coñecemento, cunha actitude crítica e reflexiva na valoración da información dispoñible, contrastándoa cando fora necesario, e respectar as normas de conduta acordadas socialmente para regular o uso da información e as súas fontes en distintos soportes.

COMPETENCIA PARA APRENDER A APRENDER

Tamén a competencia para aprender a aprender é susceptible de desenvolvemento en todos os bloques desta área, deseñando tarefas para que o alumnado aprenda a contrastar e seleccionar información apropiada segundo os obxectivos programados, a tentar distintas estratexias para resolver problemas, a planificar proxectos, a investigar a partir dos coñecementos que xa ten sobre un determinado tema, etc. Ao final da etapa o alumnado debería ser capaz de planificar e desenvolver proxectos e investigacións acordes co seu nivel, sendo cada vez máis consciente das súas propias capacidades para identificar os posibles obstáculos, buscar os recursos apropiados e por último autoavaliar os seus logros para corrixir os erros e aprender deles.

SENTIDO DE INICIATIVA E ESPÍRITO EMPRENDEDOR (CSIEE)

Esta área favorece a iniciativa e o espírito emprendedor desde todos os seus bloques mediante a planificación de tarefas enfocadas cara ao fomento da responsabilidade, a perseveranza, a toma de decisións, a resolución de problemas, a capacidade de análise, o coñecemento de si mesmo e a autoestima. Na elaboración e desenvolvemento de proxectos individuais e colectivos o alumnado pode transformar as ideas en accións, explorar, tomar camiños equivocados, construír modelos...; é dicir, propoñerse obxectivos e planificar e levar a cabo o planeado.

CONCIENCIA E EXPRESIÓNS CULTURAIS (CCEC)

Esta competencia tamén se traballa coas nosas actividades, xa que normalmente están relacionadas coas prácticas matemáticas doutras culturas (de numeración e de medición). Por outra banda debemos ter en conta que a xeometría é parte integral da expresión artística..

5. Vinculación entre obxectivos, secuenciación e temporalización de contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e grao mínimo de consecución de cada un, competencias clave, elementos transversais, instrumentos de avaliación e criterios de cualificación.

COMÚNS AOS TRES TRIMESTRES		**Unidades didácticas** en que se desenvolven: todas
Contidos	***Criterios de avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***
Bloque 1. Contidos comúns 1. Iniciación ao coñecemento científico e á súa aplicación nas Ciencias Sociais. Recollida de información do tema que hai que tratar, utilizando diferentes fontes (directas e indirectas). 2. Utilización das TIC para buscar e seleccionar información e presentar conclusións.	1. Obter información concreta e relevante sobre feitos ou fenómenos previamente delimitados, utilizando diferentes fontes (directas e indirectas). 2. Utilizar as TIC para obter información, aprender e expresar contidos sobre Ciencias Sociais.	1.1. Busca, selecciona e organiza información concreta e relevante, analízaa, obtén conclusións, reflexiona sobre o proceso seguido e comunícao oralmente e/ou por escrito. 2.1. Utiliza as TIC (Internet, blogs, redes sociais etc.) para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados. 2.2. Analiza informacións relacionadas coa área e manexa imaxes, táboas, gráficos, esquemas, resumos e as TIC.

3. Desenvolvemento de estratexias para organizar, memorizar e recuperar a información obtida mediante diferentes métodos e fontes. Utilización e lectura de diferentes linguaxes textuais e gráficos. Técnicas de traballo intelectual. Estratexias para desenvolver a responsabilidade, a capacidade de esforzo e a constancia no estudo.	3. Desenvolver a responsabilidade, a capacidade de esforzo e a constancia no estudo.	3.1. Realiza as tarefas encomendadas e presenta os traballos de maneira ordenada, clara e limpa. 3.2. Utiliza con rigor e precisión o vocabulario adquirido para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados. 3.3. Expón oralmente, de forma clara e ordenada, contidos relacionados coa área que manifesten a comprensión de textos orais e/ou escritos.
4. Fomento de técnicas de animación á lectura de textos de divulgación das Ciencias Sociais (de carácter social, xeográfico e histórico).	4. Realizar traballos e presentacións a nivel individual e grupal que supoñan a procura, selección e organización de textos de carácter social, xeográfico ou histórico, mostrando habilidade para traballar tanto individualmente como de maneira colaborativa dentro dun equipo. 5. Valorar o traballo en grupo, mostrando	4.1. Realiza traballos e presentacións a nivel individual e grupal que supoñen a procura, selección e organización de textos de carácter xeográfico, social e histórico.

5. 6. 7. 8. Utilización de estratexias para potenciar a cohesión do grupo e o traballo cooperativo. Uso e utilización correcto de diversos materiais cos que se traballa.	actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando as diferenzas con respecto e tolerancia cara ás ideas e achegas alleas nos diálogos e debates. 6. Respectar a variedade dos diferentes grupos humanos e valorar a importancia dunha convivencia pacífica e tolerante entre todos eles sobre a base dos valores democráticos e os dereitos humanos universalmente compartidos. 7. Participar dunha maneira eficaz e construtiva na vida social creando estratexias para resolver conflitos.	5.1. Utiliza estratexias para realizar traballos de forma individual e en equipo e mostra habilidades para a resolución pacífica de conflitos. 5.2. Participa en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable, construtivo e solidario e respecta os principios básicos do funcionamento democrático. 6.1. Valora a importancia dunha convivencia pacífica e tolerante entre os diferentes grupos humanos sobre a base dos valores democráticos e os dereitos humanos universalmente compartidos. 7.1. Participa dunha maneira eficaz e construtiva na vida social e crea estratexias para resolver conflitos. 7.2. Identifica e utiliza os códigos de conduta e os

		usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornas (escola, familia, barrio etc.).
	8. Valorar a cooperación e o diálogo como forma de evitar e resolver conflitos, fomentando os valores democráticos.	8.1. Valora a cooperación e o diálogo como forma de evitar e resolver conflitos e fomenta os valores democráticos.
9. Planificación e xestión de proxectos co fin de alcanzar obxectivos. Iniciativa emprendedora.	9. Desenvolver a creatividade e o espírito emprendedor, aumentando as capacidades para aproveitar a información, as ideas e presentar conclusións innovadoras.	9.1. Mostra actitudes de confianza en si mesmo, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese, creatividade na aprendizaxe e espírito emprendedor que o fan activo ante as circunstancias que o rodean. 9.2. Manifesta autonomía na planificación e execución de accións e tarefas e ten iniciativa na toma de decisións.

10. Estratexias para a resolución de conflitos, utilización das normas de convivencia e valoración da convivencia pacífica e tolerante.	10. Desenvolver actitudes de cooperación e de traballo en equipo, así como o hábito de asumir novos roles nunha sociedade en continuo cambio.	10.1. Desenvolve actitudes de cooperación e de traballo en equipo, valora as ideas alleas e reacciona con intuición, apertura e flexibilidade ante elas. 10.2. Planifica traballos en grupo, coordina equipos, toma decisións e acepta responsabilidades.

PRIMEIRO TRIMESTRE		**Unidades didácticas** en que se desenvolven: 1, 2, 3
Contidos	***Criterios de avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***
Bloque 2. O mundo que nos rodea 1. A diversidade xeográfica das paisaxes naturais de España: relevo, climas, e hidrografía.	1. Describir as características do relevo de España, así como os seus climas e a súa rede	1.1.Identifica e clasifica os diferentes tipos de mapas, incluíndo os planisferios, define que é a

	hidrográfica, localizándoos nun mapa.	escala nun mapa e emprega e interpreta os signos convencionais máis usuais que poden aparecer nel. 1.2.Define clima, nomea os seus elementos e identifica os factores que o determinana. 1.3. Define paisaxe, identifica os seus elementos e explica as características das principais paisaxes de España e de Europa valorando a súa diversidade. 1.4.Explica as características das principais unidades do relevo de España. 1.5. Localiza nun mapa as unidades do relevo de España. 1.6. Sitúa nun mapa as barreiras naturais que actúan como fronteiras de España. 1.7. Identifica nun mapa os principais elementos do relevo litoral de España.. 1.8. Clasifica os tipos de climas de España e

		describe a vexetación asociada a estes climas. 1.9. Analiza e interpreta climogramas característicos de España. 1.10. Localiza nun mapa as vertentes hidrográficas de España e algúns dos seus principais ríos. 1.11. Sitúa nun mapa os principais ríos de cada vertente e os seus afluentes máis importantes. 1.12. Sitúa nun mapa os arquipélagos das Baleares e das Canarias co nome das súas principais illas e as cidades de Ceuta e Melilla.
2. A diversidade xeográfica das paisaxes naturais de Europa: relevo, climas e hidrografía.	2. Identificar as principais unidades do relevo de Europa, os seus climas e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa.	2.1. Explica as características das principais unidades do relevo de Europa. 2.2. Localiza nun mapa as unidades do relevo de Europa. 2.3. Identifica no mapa os principais elementos do relevo litoral de Europa.

		2.4. Clasifica os climas europeos e describe a vexetación asociada aos climas de Europa. 2.5. Sitúa nun mapa as vertentes ás que pertencen os principais ríos europeos. 2.6. Localiza en mapas os principais ríos e lagos de Europa. 2.7. Describe as características dos ríos europeos e españois e realiza unha comparación entre eles. 2.8. Explica as características das principais paisaxes de Europa e de España e establece comparacións entre eles valorando a súa diversidade.
3. Espazos protexidos.	3. Explicar que é un espazo protexido e coñecer as principais características dun parque nacional, valorando a necesidade da existencia destes espazos para conservar lugares especiais pola	3.1. Identifica e explica as características dos espazos protexidos e os parques nacionais, valorando a súa necesidade. 3.2. Sitúa nun mapa os principais espazos

	súa paisaxe.	protexidos e parques nacionais de España.
4. A intervención humana no medio. Os problemas ambientais: a degradación, a contaminación e a sobreexplotación dos recursos. Conservación e protección do medio natural: a acumulación de residuos. A reciclaxe. O desenvolvemento territorial sustentable.	4. Explicar a influencia do comportamento humano no medio natural identificando o uso sustentable dos recursos naturais e propoñendo unha serie de medidas necesarias para o desenvolvemento territorial sustentable das sociedades, especificando os seus efectos positivos.	4.1. Describe e analiza o efecto da acción humana na conservación e transformación do medio natural. 4.2. Diferencia o uso sustentable e o consumo insustentable dos recursos naturais. 4.3.Explica o uso sustentable dos recursos naturais propoñendo e adoitando unha serie de medidas e actuacións que conducen á mellora das condicións ambientais do noso planeta. 4.4. Explica algúns efectos da contaminación sobre as persoas, os animais, as plantas e as súas contornas, e expón alternativas para previla ou reducila. 4.5. Distingue entre deforestación, sobreexplotación e contaminación e identifícaas como accións humanas que deterioran o medio

		natural. 4.6. Propón e adopta medidas para conservar e protexer o medio natural e para previr e minimizar os desastres naturais. 4.7. Valora a reciclaxe e a reutilización de distintos materiais. 4.8. Distingue os diferentes tipos de residuos domésticos, sabe onde depositalos e identifica os tipos de colectores existentes para reciclar o lixo. 4.9. Utiliza as TIC para obter información sobre as institucións gobernamentais e non--gobernamentais que traballan para protexer o medio natural. 4.10. Analiza, a través de documentos sinxelos, as conclusións das conferencias internacionais sobre o medio natural.
5. O cambio climático: causas e consecuencias.	5. Explicar as consecuencias que teñen as nosas	5.1. Explica as causas e consecuencias do

	accións sobre o clima e o cambio climático.	cambio climático e as actuacións responsables para frealo.
SEGUNDO TRIMESTRE		**Unidades didácticas** en que se desenvolven: 4, 5, 6
Contidos	***Criterios de avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***
Bloque 3. Vivir en sociedade 1. 2. Demografía e poboación. Variables demográficas. Conceptos demográficos: poboación absoluta, densidade de poboación, distribución espacia, crecemento natural e crecemento real da poboación. Representación gráfica de datos demográficos: as pirámides de poboación. Poboación de Europa: distribución e evolución.	1. Comprender e interpretar os principais conceptos demográficos e calculalos a partir dos datos de poboación. 2. Distinguir as principais características española e europea, explicando a súa evolución e a súa distribución demográfica e representádoa graficamente.	1.1. Define poboación dun territorio e identifica os principais factores que inciden nesta e defíneos correctamente. 2.1.Interpreta unha pirámide de poboación e outros gráficos usados no estudo da poboación. 2.2.Describe as principais características da poboación española e europea. 2.3.Explica o proceso da evolución da poboación en España e en Europa e describe a incidencia qeu tiveron nesta, factores como

		a esperanza de vida o a natalidade. 2.4.Describe os factores que condicionan a distribución da poboación española e europea. 2.5.Describe a densidade de poboación de España comparándoa mediante gráficos coa media da Unión Europea.
3. Os movementos migratorios: éxodo rural, a emigración a Europa, a chegada de emigrantes a España, problemas actuais da poboación. Estudo dos movementos migratorios da familia.	3.Describir os movementos migratorios da poboación galega e de España explicando o éxodo rual, a emigración a Europa, e achegada de emigrantes a España e identificar os problemas actuais da poboación.	3.1. Explica o éxodo rural, a emigración a Europa, e a chegada de emigrantes a España. 3.2.Identifica e describe os principais problemas actuais da poboación: superpoboación, envellecemento, inmigración etc.
4. Os sectores de produción: primario, secundario e terciario.	4.Identificar as actividades que pertencen a cada un dos sectores económicos, describir as	4.1.Describe as características dos sectores económicos e especifica as principais actividades

	características destes e recoñecer as principais actividades económicas de España e Europa.	que corresponden a cada un deles. 4.2.Identifica os tres sectores de actividades económicas e clasifica distintas actividades no grupo ao que pertencen. 4.3. Explica as actividades relevantes dos sectores primario, secundario e terciario en España e as súas localizacións nos territorios correspondentes. 4.4. Explica as actividades relevantes dos sectores primario, secundario e terciario en Europa e as súas localizacións nos territorios correspondentes. 4.5. Explica as principais actividades económicas de España, en relación cos sectores de produción e as características do medio natural. 5.6. Identifica as principais industrias de Europa, os produtos que fabrican, e especifica en que países se localizan.

5. As actividades económicas e os sectores produtivos de España e Europa.	5. Comparar como se distribúe a poboación en cada un dos sectores económicos en Europa e España, explicando as similitudes e diferenzas.	5.1. Explica como se distribúe a poboación en cada un dos sectores económicos en España. 5.2. Explica como se distribúe a poboación en cada un dos sectores económicos en Europa. 5.3. Analiza e interpreta distintos tipos de gráficos sobre a distribución da poboación por sectores económicos en España. 5.4. Analiza e interpreta distintos tipos de gráficos sobre a distribución da poboación por sectores económicos en Europa. 5.5. Interpreta gráficos sinxelos da poboación ocupada no sector servizos en España. 5.6. Interpreta gráficos sinxelos da poboación ocupada no sector servizos en Europa.

6. A produción de bens e servizos.	6. Explicar as características que teñen no mundo actual as comunicacións, os medios de transporte e as novas actividades económicas relacionadas coa produción de bens e servizos, especificando os cambios que supuxeron para a vida humana.	6.1. Describe cales son as actividades destinadas a ofrecer servizos á sociedade. 6.2. Identifica os principais produtos que exporta e importa Europa. 6.3. Explica como a introdución de novas actividades económicas relacionadas coa produción de bens e servizos supuxo cambios para a vida humana.
7. O consumo e a publicidade.	7. Describir o funcionamento da publicidade e as súas técnicas, distinguindo publicidade educativa e publicidade consumista.	7.1. Valora con espírito crítico a función da publicidade e recoñece e explica as técnicas publicitarias máis habituais, analizando exemplos concretos. 7.2. Comenta imaxes ou anuncios publicitarios e recoñece a diferenza entre a realidade dos produtos e a forma en que se anuncian.
8. Educación financeira.	8. Tomar conciencia do valor do diñeiro e os seus	8.1. Diferencia entre distintos tipos de gasto e

O diñeiro. O aforro.	usos mediante o consumo responsable e o sentido do aforro.	adapta o seu orzamento a cada un deles. 8.2. Planifica os seus aforros para gastos futuros elaborando un pequeno orzamento persoal. 8.3. Investiga sobre distintas estratexias de compra, comparando prezos e recompilando información.
9. Empregabilidade e espírito emprendedor.	9. Comprender os beneficios que ofrece o espírito emprendedor.	9.1. Desenvolve a creatividade e valora a capacidade emprendedora dos membros dunha sociedade.
10. A empresa. Actividade e funcións das empresas. Pequenas e grandes empresas Formas de organización.	10. Explicar as características esenciais dunha empresa, especificando as diferentes actividades e formas de organización que poden desenvolver distinguindo entre os distintos tipos de empresas.	10.1. Identifica diferentes tipos de empresa segundo o seu tamaño e o sector económico ao que pertencen as actividades que desenvolven. 10.2. Describe diversas formas de organización empresarial. 10.3. Define termos sinxelos relacionados co mundo da empresa e a economía, ilustrando as

		definicións con exemplos.

TERCEIRO TRIMESTRE		**Unidades didácticas** en que se desenvolven: 7, 8, 9, 10
Contidos	***Criterios de avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***
Bloque 4. As pegadas do tempo 1.O tempo histórico e a súa medida. Técnicas para localizar no tempo e no espazo feitos do pasado: os mapas históricos e as liñas do tempo. Realización dunha liña do tempo que recolla os acontecementos históricos máis relevantes que marcan as idades da historia.	1. Utilizar nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade para ordenar temporalmente algúns feitos históricos relevantes.	1.1.Usa diferentes técnicas para localizar no tempo e no espazo feitos do pasado, percibindo a duración, a simultaneidade e as relacións entre os acontecementos. 1.2.Sitúa nunha liña do tempo as etapas históricas máis importantes das distintas idades da historia en España. 1.3.Identifica e localiza no tempo e no espazo os feitos fundamentais da historia de España

		describindo as principais características de cada unha delas. 1.4. Explica aspectos relacionados coa forma de vida e organización social de España das distintas épocas históricas estudadas.
2. As transformacións económicas, políticas, sociais e culturais do século XIX. España na Idade Contemporánea: o século XIX. A guerra da Independencia e o labor das Cortes de Cádiz (1808-1813).	2. Describir as grandes etapas políticas do século XIX en España, desde a guerra da Independencia ata a rexencia de María Cristina.	2.1. Elabora un eixe cronolóxico cos reinados e etapas políticas da España no século XIX. 2.2. Describe as grandes etapas políticas da historia de España desde 1808 ata 1902. 2.3. Explica a guerra da Independencia e as súas consecuencias. 2.4. Analiza a Constitución de Cádiz. 2.5. Describe as principais diferenzas entre unha monarquía absoluta e unha monarquía parlamentaria.

		2.6. Identifica os principais grupos ou partidos políticos xurdidos ao longo do século XIX. 2.7. Define o carlismo e explica as súas ideas principais.
3. A evolución política: desde o reinado de Fernando VII ata a rexencia de María Cristina (1814-1902).	3. Analizar as grandes transformacións económicas da España do século XIX, especificando as que se levaron a cabo na agricultura, a industria e os transportes.	3.1. Explica as grandes transformacións sociais e económicas de España no século XIX. 3.2. Analiza o proceso de industrialización de España e as súas diferenzas respecto dos países máis avanzados de Europa. 3.3. Relaciona as dificultades do transporte e o comercio interior cos condicionamentos xeográficos explicando a importancia da rede de ferrocarrís.
4. As transformacións económicas e sociais do	4. Explicar as características da nova sociedade	4.1. Describe os distintos grupos que formaban a

século XIX.	de clases, comparándoa coa sociedade estamental do Antigo Réxime.	sociedade de clases. 4.2. Explica as características principais da burguesía e a clase obreira no século XIX.
5. Arte e cultura da España do século XIX.	5. Diferenciar as correntes artísticas e culturais da España do século XIX, citando obras e autores representativos de cada unha delas.	5.1. Describe en orde cronolóxica os principais movementos artísticos e culturais da España do século XIX e cita os seus representantes máis significativos.
6. España na Idade Contemporánea: os séculos XX e XXI. O reinado de Alfonso XIII e a ditadura de Primo de Rivera (1902-1931). A Segunda República e a Guerra Civil (1931-1939). A ditadura de Franco (1939-1975).	6. Describir as grandes etapas políticas do século XX en España, desde o reinado de Alfonso XIII ata os nosos días, explicando as características xerais de cada unha delas.	6.1. Describe os principais feitos do reinado de Alfonso XIII, incluída a ditadura de Primo de Rivera. 6.2. Explica as causas que levaron á proclamación da Segunda República, as súas reformas e os seus problemas. 6.3. Identifica as causas e consecuencias da Guerra Civil. 6.4. Compara a evolución política e a situación

		económica dos dous bandos durante a guerra. 6.5. Explica a evolución de España durante o franquismo. 6.6. Sitúa nunha liña do tempo os principais acontecementos históricos desde 1939 ata 1975. 6.7. Explica en que se diferencia unha ditadura dunha democracia. 6.8. Sitúa nunha liña do tempo os principais acontecementos históricos desde 1975 ata os nosos días.
7. A transición á democracia e a Constitución de 1978.	7. Analizar a Constitución de 1978 como base da nosa democracia, relacionándoa coa organización política da España actual.	7.1. Identifica, respecta e valora a Constitución de 1978 como base da nosa democracia. 7.2. Recoñece a democracia como a forma de goberno que vela polos dereitos de todos os cidadáns e explican como se constitúe un goberno democrático.

8. A nosa historia recente. A organización política da España actual.	8. Respectar os dereitos humanos e as diferenzas existentes entre os sistemas de valores das distintas relixións ou grupos étnicos, aceptando o principio de igualdade e a necesidade dunha convivencia pacífica, tolerante e democrática entre todos os grupos humanos, e creando estratexias para resolver conflitos.	7.3. Identifica e explica algúns artigos da Constitución española relativos aos dereitos e deberes dos cidadáns. 7.4. Describe a organización actual do Estado español e a función das súas principais institucións. 7.5.Describe as características da sociedade española actual, e valora o seu carácter democrático e plural, así como a pertenza á Unión Europea. 8.1. Respecta os dereitos humanos e acepta o principio de igualdade, como base da democracia. 8.2. Respecta as diferenzas existentes entre os sistemas de valores das distintas relixións ou grupos étnicos. 8.3. Valora a importancia dunha convivencia

		pacífica e tolerante entre os diferentes grupos humanos e propón estratexias para resolver conflitos.
9. España na Unión Europea.	9. Describir o proceso de integración de España en Europa, explicando que é a Unión Europea, a súa historia, as súas principais institucións e os seus obxectivos políticos e económicos.	9.1. Explica as consecuencias que tivo para España a súa pertenza á Unión Europea, desde o seu ingreso en 1986. 9.6. Describe os principais problemas da España actual. 10.1. Menciona en orde cronolóxica os principais movementos artísticos e culturais da España dos séculos XX e XXI, e cita os seus representantes máis significativos. 10.2.Identifica, valora e respecta o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico e asume as responsabilidades que supón a súa conservación e mellora.

10. Arte e cultura da España dos séculos XX e XXI. O noso patrimonio histórico e cultural.	10. Diferenciar as correntes artísticas e culturais da España dos séculos XX e XXI, citando obras e autores representativos de cada unha delas.	10.3.Respecta os restos históricos e os valora como un patrimonio que debemos legar e recoñece o valor que o patrimonio arqueolóxico monumental nos achega para o coñecemento do pasado. 10.4.Respecta e asume o comportamento que debe cumprirse cando visita un museo ou un edificio antigo. 10.5.Aprecia a herdanza cultural a escala locala, nacional e europea como a riqueza compartida que hai que coñecer, preservar e coidar.
11.A Unión Europea A organización económica, social, política e territorial da Unión Europea.	11. Identificar a estrutura e os fins da Unión Europea, explicando algunhas vantaxes derivadas do feito de formar parte da Unión Europea.	11.1. Explica que é a Unión Europea e cales son os seus obxectivos políticos e económicos. 11.2. Localiza nun mapa o seis países fundadores de Comunidade Económica Europea, precursora da actual Unión Europea.

		11.3. Describe as características e funcións máis importantes das principais institucións da Unión Europea. 11.4. Localiza nun mapa as sedes das principais institucións europeas. 11.1. Explica que é a Unión Europea e cales son os seus obxectivos políticos e económicos e localiza nun mapa os países membros e as súas capitais. 11.2.Identifica as principais institucións e os seus órganos de goberno na Unión Europea, recoñecendo os seus símbolos e explicando en que consiste o mercado único e a zona euro.

Unidade 1: XEOGRAFÍA DE ESPAÑA

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Coñecer as características das grandes unidades de relevo de España e saber situalas nun mapa. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista, visual e espacial)

2. Coñecer os diferentes litorais de España, onde se localizan e as súas características máis destacables. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

3. Localizar e situar nun mapa as vertentes hidrográficas españolas, os ríos principais e as cidades que atravesan. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía. / Intelixencias naturalista, visual e espacial)

4. Reflexionar sobre a importancia de realizar unha boa conservación dos nosos ríos. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

5. Coñecer os tipos de climas de España e as paisaxes asociadas a estes climas. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

6. Recoñecer as características que se observan e miden para coñecer e prever o tempo atmosférico. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista, lóxica e matemática)

7. Saber analizar e interpretar climogramas. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista, lóxica e matemática)

8. Reflexionar sobre os aspectos da climatoloxía que deben terse en conta á hora de realizar unha saída en grupo. (Iniciativa emprendedora / Intelixencias naturalista, intrapersoal)

9. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando tanto as diferenzas como as ideas e as achegas alleas dunha maneira respectuosa e tolerante. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal e intrapersoal)

2. **Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe**

Contidos	*Criterios de Avaliación*	*Estándares de aprendizaxe*	
• Resolución da tarefa integrada: *Ímonos?* P • Os relevos periféricos. C • As depresións do Ebro e do Guadalquivir. C • Os relevos interiores (sistema Central e Montes de Toledo). C • A Meseta. C • Os relevos exteriores (do norte e do sur). C • O arquipélago balear. C • O arquipélago canario. C • A costa cantábrica, a costa atlántica (galega, andaluza e canaria) e a costa mediterránea. C • A vertente cantábrica, a vertente atlántica e a vertente mediterránea. C • A auga nas illas: torrentes e barrancos. C • O clima oceánico, continental, subtropical, de	• Describir as características do relevo de España, así como os seus climas e a súa rede hidrográfica, localizándoa nun mapa. • Recoñecer as zonas climáticas e os tipos de climas de España identificando algunhas das súas características básicas. • Identificar os elementos que inflúen no clima, explicando como actúan nel e adquirindo unha idea básica de clima e dos factores que o determinan. • Obter información concreta e relevante sobre feitos ou fenómenos previamente delimitados, utilizando diferentes fontes. • Utilizar as TIC para obter información, aprender e expresar contidos de Ciencias Sociais.	• Explica as características das principais unidades do relevo de España e localízaas nun mapa. • Recoñece os principais trazos do relevo, os ríos e o clima de España. • Sitúa nun mapa os arquipélagos balear e canario co nome das súas illas principais e as cidades de Ceuta e Melilla. • Identifica nun mapa os principais elementos do relevo litoral de España. • Sitúa nun mapa os principais ríos de cada vertente e os seus afluentesmáis importantes. • Clasifica os tipos de climas de España e describe a vexetación asociada aos devanditos climas. • Analiza e interpreta climogramas característicos de España.	

montaña e mediterráneo. C • Unha volta polo mundo: o clima urbano. V • Elementos característicos do clima español: a temperatura e as precipitacións. C, P • Os climogramas. C • Aplicación da rutina de pensamento: *Penso - Interésame - Investigo*, sobre o río Guadiana. P • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Ser capaz de buscar información e de organizarse para organizar unha excursión. • Reflexión sobre a propia aprendizaxe.		• Describe e sinala nun mapa os tipos de climas de España e as zonas ás que afecta cada un. • Identifica os elementos e explica as características das principais paisaxes de España, valorando a súa diversidade. • Busca, selecciona e organiza información concreta e relevante, analízaa, obtén conclusións, reflexiona acerca do proceso seguido e comunícao oralmente e/ou por escrito. • Utiliza as TIC (Internet, blogs, redes sociais etc.) para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados.	

•	ENSINANZAS TRANSVERSAIS
	Educación ambiental 1. — Coñecer o medio natural como un sistema vivo no que todos os elementos son interdependentes e onde o ser humano é un elemento máis, capaz de actuar sobre el, cuestionalo e modificalo. 2. — Analizar algunhas manifestacións da intervención humana no medio e tomar conciencia da deterioración que causan nel ditas intervencións. 3. 4.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
• Describir as características do relevo de España, así como os seus climas e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa. • Recoñecer as zonas climáticas e os tipos de climas de España identificando algunhas das súas características básicas. • Identificar os elementos que inflúen no clima, explicando como actúan nel e adquirindo unha idea básica de clima e dos factores que o determinan.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas. Grao de comprensión e de comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; e tenacidade, perseveranza e compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas para fotocopiar, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet... Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

Unidade 2: Xeografía de Europa

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Situar no mapa as fronteiras de Europa, coñecer as características das súas principais unidades de relevo e situalas nun mapa. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia visual e espacial)

2. Saber cales son e onde se localizan os principais accidentes xeográficos das unidades de relevo de Europa. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista, visual e espacial)

3. Coñecer e localizar nun mapa as vertentes hidrográficas de Europa e os principais ríos. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista, visual e espacial)

4. Clasificar os climas europeos e describir a vexetación asociada aos devanditos climas e comprender os factores que condicionan o clima europeo. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

5. Localizar en mapas os principais ríos e lagos de Europa. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista, visual e espacial)

6. Explicar as características das principais paisaxes de Europa. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía, Comunicación lingüística / Intelixencias naturalista, lingüística e verbal)

7. Identificar e interpretar distintos mapas segundo a información que representan. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista, visual e espacial)

8. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando tanto as diferenzas como as ideas e as achegas alleas dunha maneira respectuosa e tolerante. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	*Criterios de Avaliación*	*Estándares de aprendizaxe*	
• Resolución da tarefa integrada: *España: destino europeo*. P • Límites. C • *Aula aberta*: accións para contribuír á diversidade. V • Europa no mundo. C • As catro formas de relevo europeo: sistemas montañosos; chairas e altiplanos; penínsulas; e illas. C • As vertentes segundo a súa desembocadura: atlántica, mediterránea, ártica e oriental. C • Os lagos europeos. C • Os climas de Europa. Tipos, localización e características. C • Factores climáticos. C • Paisaxe e vexetación de Europa. Tipos e	• Describir as características do relevo de Europa, así como os seus climas e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa. • Identificar as principais unidades do relevo de Europa, os seus climas e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa. • Identificar os elementos que inflúen no clima, explicando como actúan nel e adquirindo unha idea básica de clima e dos factores que o determinan. • Recoñecer as zonas climáticas e os tipos de climas de Europa identificando algunhas das súas características básicas. • Utilizar as TIC para obter información, aprender e expresar contidos de Ciencias Sociais.	• Sitúa nun mapa as barreiras naturais que actúan como fronteiras de Europa. • Explica as características e localiza as principais unidades do relevo de Europa. • Identifica nun mapa os principais elementos do relevo litoral de Europa. • Recoñece os principais trazos do relevo, os ríos e o clima de Europa. • Localiza nun mapa as vertentes hidrográficas de Europa e algúns dos seus principais ríos. • Localiza en mapas as costas e os principais ríos e lagos de Europa. • Sitúa nun mapa os principais ríos de cada vertente europea. • Describe as características dos ríos europeos e	

características. C • *Unha volta polo mundo*: influencia do clima nos seres vivos. C • *Aula aberta*: accións para protexer a natureza. V • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Reflexión sobre a importancia de ter en conta o clima dun lugar na nosa vida cotiá. • Reflexión sobre a propia aprendizaxe.	• Realizar traballos e presentacións a nivel individual e de grupo que supoñan a procura, selección e organización de textos de carácter social, xeográfico ou histórico, mostrando habilidade para traballar tanto de forma individual como colaborativa dentro dun equipo.	españois e realiza unha comparación entre eles. • Describe e sinala nun mapa os tipos de climas de Europa e as zonas ás que afecta cada un. • Clasifica os tipos de climas de Europa e describe a vexetación asociada aos devanditos climas. • Identifica os elementos e explica as características das principais paisaxes de Europa, valorando a súa diversidade. • Analiza informacións relacionadas coa área e manexa imaxes, táboas, gráficos, esquemas, resumos e usa as TIC. • Realiza traballos e presentacións a nivel individual e de grupo que supoñen a procura, selección e organización de textos de carácter xeográfico, social e histórico.	

•	ENSINANZAS TRANSVERSAIS
	Educación para a saúde e calidade de vida – Establecer relacións equilibradas e construtivas coas persoas da súa contorna, nas actividades habituais e nas relacións de grupo, nun marco de aprecio e valoración. 5. **Educación ambiental** – Coñecer o medio natural como un sistema vivo no que todos os elementos son interdependentes e onde o ser humano é un elemento máis, capaz de actuar sobre el, cuestionalo e modificalo. – Analizar algunhas manifestacións da intervención humana no medio e tomar conciencia da deterioración que causan nel ditas intervencións. 6. 7.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
• Describir as características do relevo de Europa, así como os seus climas e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa. • Identificar as principais unidades do relevo de Europa, os seus climas e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa. • Recoñecer as zonas climáticas e os tipos de climas de Europa identificando algunhas das súas características básicas.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN	
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas. Grao de comprensión e de comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; e tenacidade, perseveranza e compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…	

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas para fotocopiar, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet... Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

Unidade 3 : O MEDIO NATURAL

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Recoñecer a influencia do comportamento humano no medio natural ao longo da historia. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencia naturalista e interpersoal)

2. Identificar a deforestación, a sobreexplotación e a contaminación como accións humanas que deterioran o medio natural e coñecer as súas consecuencias. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e interpersoal)

3. Coñecer os impactos negativos que causan a contaminación ambiental, o esgotamento dos recursos e a alteración das cadeas tróficas sobre o medio e os ecosistemas, así como na saúde e na calidade de vida do ser humano. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e interpersoal)

4. Recoñecer as causas e as consecuencias do cambio climático, así como as actuacións responsables que poden levar a cabo para frealo. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e interpersoal)

5. Recoñecer e valorar as medidas que a humanidade pode levar a cabo para conservar e protexer o medio natural e para previr e minimizar os desastres naturais. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e interpersoal)

6. Coñecer os principais espazos protexidos de España e recoñecer a súa importancia para conservar a riqueza ambiental de España. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencias naturalista, interpersoal e visual e espacial)

7. Valorar a importancia da reciclaxe e a reutilización de distintos materiais para o coidado do medio. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e interpersoal)

8. Distinguir os distintos tipos de materiais que poden reciclarse, coñecer, como e para que se reciclan e os beneficios que esta medida comporta. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e interpersoal)

9. Valorar a necesidade de optar por un desenvolvemento territorial sustentable e identificar posibles medidas que poden desenvolverse. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e interpersoal)

10. Utilizar as TIC para obter información, aprender e expresar contidos sobre o medio e a súa protección. (Comunicación lingüística, Matemática. Ciencia e Tecnoloxía, Dixital / Intelixencias lingüística e verbal, lóxica e matemática e naturalista)

11. Participar dunha maneira eficaz e construtiva na vida social para colaborar na protección do medio, desenvolvendo o espírito emprendedor. (Iniciativa emprendedora, Sociais e cívicas / Intelixencias intrapersoal e interpersoal)

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	***Criterios de Avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***	
• Resolución da tarefa integrada: *Facémonos dunha ONG?* P, V • Historia da intervención humana no medio. C, V • Alteracións actuais dos ecosistemas debido á actividade humana: superpoboación, deforestación e contaminación. C, V • A contaminación ambiental: no solo, na auga e na atmosfera. C, V • Destrución da capa de ozono. C, V • Esgotamento dos recursos: especies mariñas, madeira, minerais e animais. C, V • Alteración das cadeas tróficas. C, V • Causas do cambio climático: o efecto invernadoiro. C, V • Consecuencias do cambio climático: aumento da	• Explicar que é un espazo protexido e coñecer as principais características dun parque nacional, valorando a necesidade da existencia destes espazos para conservar lugares especiais pola súa paisaxe. • Explicar a influencia do comportamento humano no medio natural, identificando o uso sustentable dos recursos naturais (propoñendo unha serie de medidas necesarias para o desenvolvemento territorial sustentable das sociedades) e especificando os seus efectos positivos. • Explicar as consecuencias que teñen as nosas	• Identifica e explica as características dos espazos protexidos e os parques nacionais, valorando a súa necesidade. • Sitúa nun mapa os principais espazos protexidos e parques nacionais de España. • Describe e analiza o efecto da acción humana na conservación e na transformación do medio natural. • Diferencia o uso sustentable e o consumo non--sustentable dos recursos naturais. • Explica algúns efectos de contaminación sobre as persoas, animais, plantas e as súas contornas e expón alternativas para previla ou reducila. • Distingue entre deforestación, sobreexplotación e contaminación e identifícaas como accións humanas que deterioran o medio natural.	

temperatura, perda do xeo, migracións forzosas, cambios fenolóxicos e catástrofes naturais. C, V • Os espazos protexidos. C, V • A reciclaxe. C, V • *Unha volta polo mundo*: avaliación da propia capacidade de reciclaxe. P, V • Medidas para o desenvolvemento territorial sustentable. P, V • Rutina de pensamento: *Mirar: 10 veces 2* (sobre o coidado do medio). P • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Ser capaz de aplicar os coñecementos sobre o coidado do medio nos nosos hábitos e actitudes e nos da nosa contorna. • Reflexión sobre a importancia de coñecer as alteracións que causa o ser humano no medio e as medidas que deben tomarse para o seu coidado.	accións sobre o clima e o cambio climático. • Utilizar as TIC para obter información, aprender e expresar contidos sobre o medio e a súa protección. • Participar dunha maneira eficaz e construtiva na vida social para colaborar na protección do medio, desenvolvendo o espírito emprendedor.	• Propón e adopta medidas para conservar e protexer o medio natural e para previr e minimizar os desastres naturais. • Valora a reciclaxe e a reutilización de distintos materiais. • Distingue os diferentes tipos de residuos domésticos e sabe onde depositalos e identifica os tipos de colectores existentes para reciclar o lixo. • Utiliza as TIC para obter información sobre as institucións gobernamentais e non-gobernamentais que traballan para protexer o medio natural. • Analiza, a través de documentos sinxelos, as conclusións das conferencias internacionais sobre o medio natural. • Explica as causas e as consecuencias do cambio climático e as actuacións responsables para frealo. • Participa dunha maneira eficaz e construtiva na vida social adoptando actitudes e medidas para a conservación e protección do medio.	

•	ENSINANZAS TRANSVERSAIS
	Educación do consumidor 8. — Valorar a necesidade de mellorar o uso e a reciclaxe das materias primas, reducir o consumo de enerxía e utilizar enerxías e materias alternativas non--contaminantes. **Educación ambiental** — Coñecer o medio natural como un sistema vivo no que todos os elementos son interdependentes e onde o ser humano é un elemento máis, capaz de actuar sobre el, cuestionalo e modificalo. — Analizar algunhas manifestacións da intervención humana no medio e tomar conciencia da deterioración que causan nel ditas intervencións.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas. Grao de comprensión e de comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; e tenacidade, perseveranza e compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas para fotocopiar, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet... Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

Unidade 4 A POBOACIÓN

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Coñecer o concepto de densidade de poboación e saber como calculala. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista)
2. Comprender os factores que interveñen na evolución da poboación. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista)
3. Coñecer os distintos tipos de migración e reflexionar sobre as causas e as consecuencias das migracións. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
4. Coñecer os conceptos de emigración, inmigración e saldo migratorio. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
5. Coñecer os conceptos de natalidade, mortalidade, crecemento natural e crecemento real, calcular o saldo migratorio, a natalidade, a mortalidade, o crecemento natural e o crecemento real. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista)
6. Coñecer as variables demográficas e saber como consultalas para obter información da poboación e aplicalas en situacións concretas. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, interpersoal)
7. Coñecer as distintas representacións gráficas coas que se amosan os datos dunha poboación e saber representar e interpretar os datos alí reflectidos. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, visual e espacial, naturalista)
8. Coñecer as características xerais e a evolución das poboacións española e europea. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
9. Comprender os efectos do descenso de natalidade, o envellecemento da poboación, o aumento da esperanza de vida, a inmigración e a emigración en Europa e España. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxico matemática, naturalista)
10. Reflexionar sobre a distribución da poboación europea e sobre as causas e consecuencias da diminución da natalidade e o envellecemento da poboación. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía. Sociais e cívicas / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista)
11. Utilizar as tecnoloxías da información e a comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, e como instrumento para aprender e realizar traballos. (Dixital. Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial, intrapersoal)
12. Participar en actividades de grupo amosando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando tanto as diferenzas como as ideas e as achegas alleas dunha maneira respectuosa e tolerante. (Sociais e cívicas. Iniciativa emprendedora.

Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)

2. Relación Contidos /Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	***Criterios de Avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***	
• Resolución da tarefa integrada: A túa localidade crece. P • Factores físicos e económicos. C • Densidade de poboación. C • Cálculo da densidade de poboación. P • Emigración e inmigración. Cálculo da taxa de saldo migratorio. C, P • Migracións: interiores e exteriores. C • A natalidade e a mortalidade. C • Cálculo das taxas de natalidade e mortalidade e do crecemento natural. P • Unha volta polo mundo: inscrición de nacementos. C • Crecemento real da poboación. C • Cálculo da taxa de crecemento real. C, P • Variables: idade, sexo, poder adquisitivo, estado civil e ocupación. C • Gráfico lineal, de barras e circular. C, P • Pirámides de poboación: progresiva, estancada e regresiva. C, P • Densidade da poboación española. C • Densidade da poboación europea. C • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Aplicación de coñecementos sobre cálculos poboacionais. • Reflexión sobre a importancia de estudar	• Comprender os principais conceptos demográficos e a súa relación cos factores xeográficos, sociais, económicos ou culturais. • Describir os movementos migratorios da poboación galega, española e europea mediante diferentes actividades. • Realizar exposicións orais argumentando as opinións propias sobre os cambios que os movementos migratorios producen nas sociedades. • Explicar a evolución e a distribución demográfica española e europea, con pirámides de poboación, gráficos de barras e diagramas circulares. • Distinguir os principais trazos da poboación española e europea, a súa evolución e a súa distribución demográfica, representándoa graficamente. • Respectar a variedadee dos grupos humanos e valorar a importancia dunha convivencia pacífica baseada nos valores democráticos e os dereitos	• Explica o concepto de densidade de poboación e sabe calculala. • Define o concepto de demografía, comprende as principais variables demográficas e calcúlaas a partir dos datos de poboación. • Define a poboación dun territorio, identifica os principais factores que inciden na mesma e descríbeos correctamente. • Describe os principais trazos da poboación española e europea. • Explica a evolución da poboación en España e Europa e describe a incidencia da esperanza de vida e a natalidade. • Describe os factores de distribución da poboación española e europea. • Sitúa nun mapa os maiores núcleos de poboación en España e as zonas máis densamente poboadas. • Describe a densidade de poboación de España comparándoa mediante gráficos coa media da Unión Europea. • Interpreta unha pirámide de poboación e outros gráficos demográficos. • Interpreta unha pirámide de poboación e describe os factores demográficos do crecemento da poboación. • Identifica e describe os principais problemas	

as tendencias demográficas.	humanos universalmente compartidos. • Participar dunha maneira eficaz e construtiva na vida social creando estratexias para resolver conflitos. • Comprender os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornas (escola, familia, barrio etc.).	actuais da poboación: superpoboación, envellecemento, inmigración etc. • Describe o significado da distribución desigual da poboación españoa e indica cales son as zonas máis densamente poboadas. • Sabe de que países proceden os inmigrantes en España e recoñece a importancia das migracións.	

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

1. Educación para a paz

— Tomar conciencia e rexeitar calquera tipo de discriminación na súa contorna cotiá e na sociedade.
— Cooperar co grupo, dialogar e resolver conflitos mostrando actitudes tolerantes e solidarias.

ACTIVIDADES DE APRENDIZAXE

Comprender como se distribúe a poboación e cales son os factores físicos e económicos que inflúen na densidade.
Identificar no mapa as zonas máis densamente poboadas e explicar como é o medio físico desa zona.
Calcular a densidade de poboación dunha zona cos datos indicados.

Comprender que son os movementos migratorios, en que consisten as migracións interiores e as exteriores e que é o saldo migratorio.
Calcular o saldo migratorio dunha localidade cos datos ofrecidos
Mediante a técnica de traballo cooperativo *O xogo das palabras* analizar os conceptos propostos relacionados coas migracións.
Con *Compara e contrasta* analizar as diferenzas e as semellanzas entre un inmigrante que foxe dunha situación económica desfavorable e un emigrante que se despraza para estudar.

Comprender os conceptos de natalidade, mortalidade, crecemento natural e crecemento real.
Unha volta polo mundo: Analizar como se contabilizan os nacementos na localidade.
Calcular a taxa de natalidade e mortalidade dunha cidade cos datos propostos.

	Investigar sobre o crecemento natural da poboación da súa propia localidade. Ler o texto proposto e calcular os datos relativos á poboación Comprender diferentes tipos de representación gráfica da poboación: gráficos lineal, de barras, circular e pirámides de poboación. Analizar e interpretar gráficas de poboación. Comparar pirámides de poboación. Explicar os movementos migratorios de Galicia a partir dos datos dunha ligazón. Comprender as características de poboación Española e Europea Elaborar un esquema sobre as características da poboación española e europea. Observar o mapa de densidade de poboación española e analizar a situación das provincias máis e menos poboadas. Consultar a web proposta e pescudar o número de habitantes e a densidade da súa provincia e analizar a súa situación. Explicar cales son os factores polos que a poboación europea está a envellecer. Observar o mapa de densidade de poboación europea e analizar a situación dos países máis e menos poboados. Completar un esquema sobre os contidos traballados na unidade. Realizar os exercicios propostos para traballar os contidos da unidade. *Science Visual Dictionary: Population*

OUTRAS ACTIVIDADES	
AVALIACIÓN INICIAL	**Grupo clase** ***Que sei sobre a poboación?*** Chuvia de ideas sobre os contidos clave da unidade para centrar a atención e poder activar os coñecementos previos necesarios.
MOTIVACIÓN	Ler o título da unidade, observar de maneira detallada a imaxe e conversar entre todos guiándoos a través de preguntas guía que lles permitan descubrir a poboación. Dialogar a partir dos contidos da unidade pensando nas cousas que van aprender ao longo da unidade. Transmitir a funcionalidade dos contidos que se van a traballar na unidade. Utilizar o RETO que introduce a Tarefa Integrada (A túa localidade medra) como elemento de motivación.
COMPETENCIAS E INTELIXENCIAS MÚLTIPLES	**TAREFA INTEGRADA - «A túa localidade medra»** *Contextualización*: Coñecer as diferentes etapas de crecemento e a historia da súa localidade. Actividades: Por grupos, investigar sobre como era a súa localidade na antigüidade e cal foi o seu desenvolvemento. Investigar a información relativa ás preguntas propostas. Sobre un plano de papel completar un plano da localidade indicando as diferentes etapas que investigaron. Presentarlle ao resto dos alumnos o traballo preparado. **PON EN PRÁCTICA** A partir dos datos da poboación española mostrada nunha táboa, calcular os conceptos propostos. A partir do mapa da densidade da poboación española explicar as cuestións propostas. Completar unha pirámide de poboación cos datos propostos na táboa. **ACTIVIDADES COMPETENCIAIS** Carta a un amigo: Imaxinar que estiveron vivindo na cidade con maior densidade do mundo, escribirlle unha carta a un amigo explicando como é a vida alí. Pirámide de poboación da nosa aula: Elaborar unha pirámide de poboación cos datos dos membros da familia

	dos alumnos da clase. Estudo da evolución da poboación española: Por parellas, buscar os datos da evolución da poboación española desde 1900 ata a actualidade, elaborar un diagrama de barras. Pór en común os resultados de todos os grupos **ACTIVIDADES PARA O DESENVOLVEMENTO DAS IIMM** **A densidade de poboación no mundo:** Por parellas investigar as cuestións propostas sobre o país asignado, sintetizar os datos nunha ficha e presentarlle o traballo ao resto da clase **(Intelixencias lóxica e matemática e naturalista)** **Movementos migratorios familiares:** Pescudar se alguén da súa familia viviu noutro lugar do mundo e os motivos polos que cambiou de residencia, presentarlle a historia ao resto dos compañeiros. **(Intelixencia intrapersoal, visual e espacial e lóxica e matemática)** **Comparativa das taxas de natalidade e mortalidade por países:** Comparar as taxas de natalidade e mortalidade dun país desenvolvido, un en vías de desenvolvemento e outro do terceiro mundo, na ligazón proposta, investigando por grupos cada país e pondo despois en común a información **(Intelixencia lóxica e matemática,** intrapersoal, visual e espacial, naturalista) **Estudo de viabilidade dun comercio:** Por grupos investigar sobre as variables demográficas e realizar enquisas para pescudar cal é a viabilidade dun comercio **(Intelixencias intrapersoal, lóxica e matemática e lingüística e verbal)** **Debate sobre a diminución da poboación en España:** Dividir a clase en dous grupos e realizar un debate sobre a diminución da poboación en España **(Intelixencias lingüística e verbal, intrapersoal e interpersoal)** **Esperanza de vida:** Por grupos estudar Europa e un segundo continente, analizando as diferenzas entre ambos os continentes. **(Intelixencias lingüística e verbal, lóxica e matemática e naturalista)** **A inmigración en Europa:** Por grupos estudar algún aspecto sobre a inmigración europea **(Intelixencias lingüstico-verbal e naturalista)**
CULTURA DO PENSAMENTO	**REFLEXIONA** - Explicar se o que aprenderon poden aplicalo ao seu día a día, que é o que máis difícil lles resultou comprender e o que máis lles chamou a atención
COMPLEMENTARIAS	**Redacción dun conto:** Escribir un conto sobre un adolescente nado noutro continente que vén vivir a España sen coñecer o idioma nin os costumes.

	Contador de poboación: Pescudar que é un contador de poboación investigando por parellas na ligazón web proposta.
ATENCIÓN Á DIVERSIDADE	**ADAPTACIÓN CURRICULAR:** **Básica** - A poboación – Describir a densidade e outros conceptos relacionados coa poboación. – Escribir e empregar as fórmulas relativas a poboación. – Identificar afirmacións verdadeiras e falsas con respecto á poboación española e europea. – Completar oracións con respecto á poboación española e europea. **Ampliación:** Fichas de ampliación da Unidade 4: A poboación **ACTIVIDADES PARA A PREVENCIÓN DE DIFICULTADES DE APRENDIZAXE (Detectámolo a tempo)** – Para axudarlles a comprender que é a densidade de poboación e saber como se calcula: • Ligazóns web: para consultar a densidade de poboación de distintos países e comentalos entre todos, presentar na clase o mapa. • Adaptación curricular: propostas de actividade sobre densidade de poboación. (MC, páx. 14) – Para axudarlles a comprender os factores que interveñen na evolución dunha poboación e saber como calcular as taxas de natalidade, mortalidade, crecemento natural, crecemento real e saldo migratorio: • Adaptación curricular: propostas de actividade sobre os factores que inflúen na evolución da poboación. (MC, páx. 14) – Para axudarlles a distinguir entre os diferentes conceptos relacionados coa poboación: • Adaptación curricular: propostas de actividade sobre conceptos de poboación. (MC, páx. 14) – Para coñecer as similitudes e diferenzas entre a poboación española e a europea: • Adaptación curricular: propostas de actividade sobre a poboación española e europea. (MC, páx. 16)

<table>
<tr><td>CULTURA EMPRENDEDORA</td><td>
Descrición: Os seus pais queren montar unha tenda téxtil e de complementos e non saben se dedicala á roupa infantil, de neno, produtos infantís en xeral ou a roupa e complementos relacionados con adultos ou anciáns..
Capacidades emprendedoras: Iniciativa, creatividade, procura de solucións.
Actividades:
- Expor o problema.
- Achegar posibles solucións.
- Elixir entre todos a solución máis adecuada.
Avaliación: Rúbrica
<table>
<tr><td>Indicadores</td><td colspan="4">Niveis de desempeño</td></tr>
<tr><td></td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr>
<tr><td>O alumno achegou ideas orixinais e creativas.</td><td>Participación escasa e pouco interese por achegar ideas.</td><td>Participa pero as súas propostas son rutineiras e pouco creativas.</td><td>Móstrase motivado por achegar ideas orixinais e ceativas.</td><td>As súas achegas son abundantes, creativas, orixinais e factibles.</td></tr>
<tr><td>O alumno participa na actividade de grupo de maneira construtiva.</td><td>Amosa baixo interese por participar e mantense afastado da actividade do grupo.</td><td>Participa na actividade do grupo, pero as súas achegas son pouco significativas.</td><td>Participa e realiza achegas relevantes.</td><td>Lidera o grupo, anima a participar e achega propostas e suxestións creativas.</td></tr>
<tr><td>O alumno acepta e asume responsabilidades para levar a cabo as iniciativas.</td><td>Acepta poucas responsabilidades e procura manterse na marxe de compromisos.</td><td>Acepta estritamente as responsabilidades asignadas.</td><td>Asume as responsabilidades adxudicadas e esfórzase por levalas a cabo correctamente.</td><td>Asume as responsabilidades que supoñen maior esforzo e dedicación e executáas de maneira impecable e creativa.</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>EDUCACIÓN EMOCIONAL
(EmocionÁndonos)</td><td>
Agradable ou desagradable
Obxectivos
• Recoñecer as emocións a través de expresións e adquirir vocabulario emocional.
</td></tr>
</table>

	• Identificar emocións en diferentes situacións. • Comprender as emocións propias e alleas. ***Gama de emocións**:* admiración, alegría, amizade, amor, noxo, culpa, desgana, desprezo, enfado, entusiasmo, envexa, esperanza, felicidade, gratitude, humor, medo, nerviosismo, optimismo, respecto, solidariedade, tranquilidade, tristeza, valentía e vergoña. **Actividades** – Escribir o nome de cada unha das emocións das láminas, despois clasificalas tendo en conta se lles resultan agradables ou desagradables. – En gran grupo, compartir a clasificación explicando o porqué da devandita clasificación e se lles resultou fácil realizala. – Terminar oralmente algunhas desta frases escritas no encerado: *Aprendín…* *Sentinme…* *Gustoume…* *Non me gustou…* **Non todos sentimos da mesma maneira** **Obxectivo** • Atender, identificar e comprender emocións. ***Gama de emocións**:* alegría, amor, noxo, culpa, enfado, envexa, felicidade, gratitude, respecto, tranquilidade, tristeza e vergoña.

<table>
<tr><td rowspan="1"></td><td colspan="2">Actividades
– En pequenos grupos, repartirlle a cada grupo unha emoción para que elaboren unha listaxe de situacións que representen cada unha das emocións.
– Expor en gran grupo o que escribiron e dialogar sobre a actividade, o desenvolvemento da mesma e máis situacións para cada emoción.
– Terminar oralmente algunhas desta frases escritas no encerado:
Aprendín…
Sentinme…
Gustoume…
Non me gustou…</td></tr>
<tr><td rowspan="2">AVALIACIÓN</td><td>DA UNIDADE</td><td>DAS COMPETENCIAS / INTELIXENCIAS MÚLTIPLES</td></tr>
<tr><td>Recursos para a avaliación (material</td><td>Programación e orientacións didácticas</td></tr>
</table>

	para o profesor) • Ficha fotocopiable de avaliación: - Definir os conceptos de emigración e inmigración. - Completar textos relativos á poboación. - Explicar que é unha pirámide de poboación e cales son as características - Calcular natalidade, mortalidade e crecemento natural cos datos facilitados • Observación da adquisición dos contidos.	Rúbrica avaliación Competencias da unidade didáctica. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Traballo de competencias / IIMM. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias /IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

ACTIVIDADES DE PROMOCIÓN DA LECTURA E DESENVOLVEMENTO DA EXPRESIÓN ORAL/ESCRITA
Lectura Utilizar estratexias de comprensión lectora: Lectura silenciosa (autorregulación da comprensión). Tradución da linguaxe cotiá á linguaxe propia da área. Elaboración de síntese, esquema, resumo breve ou idea (conciencia da propia comprensión). Ler comprensivamente os textos. Ler outros textos escritos, textos en soporte dixital, actividades interactivas, actividades do *Science Visual Dictionary*…, para obter información, aprender, divertirse ou comunicarse. **Expresión O/E** Expor de forma oral a formulación e desenvolvemento na resolución das diversas actividades. Expresar adecuadamente O/E as aprendizaxes, utilizando o vocabulario preciso.

ACTIVIDADES TIC

Recursos en liña (www.edebe.com) Libro Dixital Interactivo. Resolver as actividades interactivas expostas. **Ligazóns web** • Densidade de poboación: http://links.edebe.com/ch • Taxas de natalidade e mortalidade: http://links.edebe.com/i58xz • Contador de poboación: http://links.edebe.com/si5
MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
• Comprender os principais conceptos demográficos e a súa relación cos factores xeográficos, sociais, económicos ou culturais. • Describir os movementos migratorios da poboación española mediante diferentes actividades. • Explicar a evolución e a distribución demográfica española e europea, con pirámides de poboación, gráficos de barras e diagramas circulares. • Distinguir os principais trazos da poboación española e europea, a súa evolución e a súa distribución demográfica, representándoa graficamente.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN		
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…		
METODOLOXÍA		
MATERIAIS E RECURSOS	**ESPAZOS - TEMPOS**	**ESTRATEXIAS METODOLÓXICAS**
Libro de texto CIENCIAS SOCIAIS 6, EDEBÉ-ON; ed. rodeira. *O recuncho do investigador.* *Science Visual Dictionary*. Material de Educación emocional. **Recursos en liña** Libro Dixital Interactivo. Recursos multimedia. **Outros recursos** Recursos educativos. Material fotocopiable.	Aula; outros espazos. Tempo aproximado: tres semanas.	A metodoloxía proposta promove a construción de aprendizaxes significativas a partir da secuencia: Motivación inicial e evocación de coñecementos previos. Progresiva e coidada incorporación de contidos mediante exemplos extraídos de situacións cotiás, con contextualizacións que permiten a transferencia, xeneralización e ampliación de aprendizaxes, e que conectan coas competencias identificadas. Aplicación das aprendizaxes en actividades diversas (aplicación, razoamento, traballo de competencias e intelixencias múltiples, proxectos, grupo cooperativo, interactivas, reforzo, ampliación…), secuenciadas por niveis de dificultade e que facilitan o traballo de competencias e os diferentes estilos cognitivos dos alumnos. Recursos dixitais de diferente índole, utilizando tanto o encerado dixital como o ordenador. Estes recursos inclúen actividades integradas na secuencia de aprendizaxe, actividades interactivas e unha coidada selección de ligazóns a Internet. **Unidade 5: A POBOACIÓN** ESTRUTURA:

		Actividade inicial e de motivación acompañada dunha **imaxe e un recurso dixital** para aproximarse ao tema obxecto de estudo, a poboación e activar os coñecementos previos. **Contidos**: Secuencias de aprendizaxe para cada contido da unidade, abordadas a partir de situacións ou exemplos *contextualizados*, con actividades *de aprendizaxe* no proceso dedutivo que finaliza cunha *conclusión* e con actividades *de aplicación*. Propóñense tamén actividades *de traballo das Competencias (competenciais) e das intelixencias múltiples, actividades complementarias*, *actividades TIC*, de promoción da cultura emprendedora, de rutinas de pensamento, de educación emocional e de reforzo *e ampliación*. Todo o traballo dos contidos está orientado ao desenvolvemento (traballo) das competencias identificadas na unidade. **Tarefa integrada.** Actividades para traballar e avaliar as *Competencias e intelixencias múltiples*. Trátase de actividades contextualizadas, referidas a situacións reais e cotiás para o alumno/a, nas que debe pór en marcha e aplicar o que sabe, e nas que se teñen en conta as distintas capacidades e estilos de aprendizaxe (coa lectura, o razoamento, o movemento, a dramatización, a representación plástica…).

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiables, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet Arquivo individual. Valoración da formulación e procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

AVALIACIÓN DA PRÁCTICA DOCENTE			
ADECUACIÓN DA PLANIFICACIÓN		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e dos materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento das clases.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	O desenvolvemento da clase adecúase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas. Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
Regulación da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que delas se lles dá aos alumnos e ás familias	Os criterios para unha avaliación positiva atópanse vinculados aos obxectivos e aos contidos.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronselles a coñecer: Aos alumnos. Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e recursos ofrecidos foron suficientes.		

	Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo aos informes psicopedagóxicos.		

PROGRAMACIÓN DE APOIOS A NEE.	**Alumnos**								
	1 ……..	**2 ……**	**3 ……**	**4 ……**	**5 ……**	**6 ……**	**7 ……**	**8 ……**	**…**
Atención individualizada na aula para a realización das actividades propostas. Adaptación das actividades da programación. Atención individualizada dentro e fóra da aula para a realización das actividades adaptadas. Adaptación curricular significativa por NEE. Adaptación curricular por alta capacidade intelectual. Adaptacións no material curricular por incorporación tardía no SE. …									

Unidade 5 AS ACTIVIDADES ECONÓMICAS

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Coñecer o concepto de actividade económica. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencia interpersoal, lingüística e verbal)
2. Clasificar as actividades económicas no seu correspondente sector de produción. (Sociais e cívicas, Matemática- Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal, lóxica e matemática)
3. Coñecer a diferenza entre bens e servizos e saber identificalos na contorna cotiá. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
4. Saber que son os sectores de produción. (Sociais e cívicas, Matemática-Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal lóxica e matemática)
5. Coñecer as características do sector primario, secundario e terciario en Europa e en España. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
6. Ser capaz de clasificar diferentes actividades no seu correspondente sector de produción. (Sociais e cívicas, Matemática-Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal lóxica e matemática)
7. Saber en que actividades económicas destacan os países europeos. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
8. Coñecer a orixe dos produtos que consumimos habitualmente. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
9. Reflexionar sobre o consumismo irresponsable da sociedade actual. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
10. Utilizar as tecnoloxías da información e a comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, ademais de como instrumento para aprender e realizar traballos. (Dixital, Aprender a aprender / Intelixencias lingüística, visual e espacial, intrapersoal)
11. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando tanto as diferenzas como as ideas e as achegas alleas dunha maneira respectuosa e tolerante. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)

2. Relación Contidos /Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	***Criterios de Avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***	
• Resolución da tarefa integrada: As persoas traballan. P • Actividades económicas. C • Clasificación das actividades económicas: produción, distribución e consumo. C • Bens e servizos. C • Definición dos sectores de produción. C • Clasificación dos sectores de produción: primario, secundario e terciario. C • O sector primario en Europa: agricultura, gandaría, pesca e silvicultura. C • O sector primario en España: agricultura, gandaría, pesca e silvicultura. C • O sector secundario en Europa: industria, enerxía, minaría e construción. C • O sector secundario en España: industria, fontes de enerxía, minaría e construción. C • Unha volta polo mundo: traballo infantil. V • O sector terciario en Europa: comercio, transportes, turismo e servizos públicos. C • O sector terciario en España: servizos, comercio, transportes e comunicacións e turismo. C • Aula aberta: consumo responsable. V • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Reflexión sobre a importancia de consumir	• Explicar as diferenzas entre bens e servizos, identificando as actividades que se realizan para obtelos. • Identificar as actividades que pertencen a cada un dos sectores económicos; describir as súas características, recoñecendo as principais actividades económicas de España e de Europa. • Comparar como se distribúe a poboación en cada un dos sectores económicos en Europa e en España, explicando as súas similitudes e diferenzas. • Explicar as características que teñen no mundo actual as comunicacións, os medios de transporte e as novas actividades económicas relacionadas coa produción de bens e servizos, especificando os cambios que supuxeron para a vida humana.	• Explica como a introdución de novas actividades económicas relacionadas coa produción de bens e servizos supuxo cambios para a vida humana. • Describe as características dos sectores económicos e especifica as principais actividades que lle corresponden a cada un deles. • Explica as actividades relevantes dos sectores primario, secundario e terciario en España. • Explica as actividades relevantes dos sectores primario, secundario e terciario en Europa. • Explica as principais actividades económicas de España, en relación cos sectores de produción e as características do medio natural. • Identifica as principais industrias de Europa, os produtos que fabrican, e especifica en que países se localizan. • Explica como se distribúe a poboación en cada un dos sectores económicos de España. • Explica como se distribúe a poboación en cada un dos sectores económicos de Europa. • Analiza e interpreta distintos tipos de gráficas sobre a distribución da poboación por sectores económicos en España.	

de maneira responsable. • Reflexión sobre a propia aprendizaxe.		• Analiza e interpreta distintos tipos de gráficas sobre a distribución da poboación por sectores económicos en Europa. • Interpreta gráficas sinxelas de poboación ocupada no sector servizos en España. • Interpreta gráficas sinxelas da poboación ocupada no sector servizos en Europa. • Describe cales son as actividades destinadas a ofrecerlle servizos á sociedade.	

ENSINANZAS TRANSVERSAIS
Educación para a igualdade entre sexos — Valorar as propias calidades como persoa, coñecer as súas aptitudes e limitacións e valorar a pertenza ao xénero feminino ou masculino.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
• Explicar as diferenzas entre bens e servizos, identificando as actividades que se realizan para obtelos. • Identificar as actividades que pertencen a cada un dos sectores económicos; describir as súas características, recoñecendo as principais actividades económicas de España e de Europa.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiables, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet Arquivo individual. Valoración da formulación e procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

Unidade 6: A ACTIVIDADE EMPRESARIAL

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Saber que son os recursos naturais e como se clasifican. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista)
2. Coñecer que son os factores produtivos e comprender a súa relación cos bens e servizos. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía. / Intelixencia lóxica e matemática)
3. Saber que é o traballo, a súa evolución na sociedade e que tipos de traballo existen. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
4. Coñecer o concepto de capital e como se clasifica. (Sociais e cívicas, Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal, lóxica e matemática)
5. Comprender cales son os obxectivos das empresas nos diferentes ámbitos. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
6. Coñecer as diferentes áreas das empresas e as súas funcións. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
7. Diferenciar entre as formas de organización e os principios de organización dunha empresa. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
8. Coñecer os diferentes tipos de clasificación das empresas en función da forma xurídica, o sector de produción, a propiedade do capital e o tamaño. (Sociais e cívicas, Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal, lóxica e matemática)
9. Comprender a relación que existe entre consumo e mercado. (Sociais e cívicas / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)
10. Reflexionar sobre a influencia da publicidade no consumo. (Sociais e cívicas / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)
11. Reflexionar sobre o aforro e a compra intelixente. (Sociais e cívicas, lóxica e matemática / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)
12. Utilizar as tecnoloxías da información e a comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, e como instrumento para aprender e realizar traballos. (Dixital. Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal,

visual e espacial, intrapersoal)
13. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes emprendedoras, de cooperación e aceptando as diferenzas cara ás ideas e achegas alleas con respecto e tolerancia. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)

2. Relación Contidos /Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	*Criterios de Avaliación*	*Estándares de aprendizaxe*	
• Resolución da tarefa integrada: Montamos unha empresa? P • Os recursos naturais. Clasificación: renovables e non-renovables. C • Factores produtivos. O traballo. O capital: financeiro, físico e humano. O TIC. C • Unha volta polo mundo: tipo de traballadores. C • Obxectivos das empresas. C • Actividades das empresas (áreas): produción, comercial, recursos humanos, financeira, administración e I+D+i. C • Formas de organización: xerárquica, funcional e mixta. C • Principios: unidade de obxectivo, alcance de control, unidade de mando, principio xerárquico, delegación de autoridade e responsabilidade e principio do traballo e especialización. C • Forma xurídica: empresario individual e sociedade. C • Sector de produción: primario, secundario e terciario. C • Propiedade do capital: empresas públicas, privadas e mixtas. C • Tamaño: pequena empresa, mediana	• Explicar as características que teñen no mundo actual as comunicacións, os medios de transporte e as novas actividades económicas relacionadas coa produción de bens e servizos, especificando os cambios que supuxeron para a vida humana. • Explicar as características esenciais dunha empresa, especificando as diferentes actividades e formas de organización que poden desenvolver distinguindo entre os distintos tipos de empresas. • Describir o funcionamento da publicidade e as súas técnicas, distinguindo entre publicidade educativa e publicidade consumista. • Tomar conciencia do valor do diñeiro e os seus usos mediante un consumo responsable e o sentido do aforro. • Comprender os beneficios que ofrece o espírito emprendedor	• Explica como a introdución de novas actividades económicas relacionadas coa produción de bens e servizos supuxo cambios para a vida humana. • Describe diversas formas de organización empresarial. • Identifica diferentes tipos de empresa segundo o seu tamaño e o sector económico ao que pertencen as actividades que desenvolven. • Define termos sinxelos relacionados co mundo da empresa e da economía, ilustrando as definicións con exemplos. • Valora con espírito crítico a función da publicidade e recoñece e explica as técnicas publicitarias máis habituais, analizando exemplos concretos. • Comenta imaxes ou anuncios publicitarios e recoñece a diferenza entre a realidade dos produtos e a forma en que se anuncian. • Diferenza entre distintos tipos de gasto e adapta o seu orzamento a cada un deles. • Planifica os seus aforros para gastos futuros elaborando un pequeno presuposto persoal. • Investiga sobre distintas estratexias de compra, comparando prezos e recompilando información.	

empresa, grande empresa. C • Consumo. Publicidade. C • Unha volta polo mundo: influencia da publicidade. V • O diñeiro. C • Comprar de forma intelixente. Aforrar. C, P • Empregabilidade. C, P • Espírito emprendedor. C • Aplicación da rutina de pensamento: O semáforo. P • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Aplicación de coñecementos sobre gráficas relacionados coa actividade empresarial. • Reflexión sobre a propia aprendizaxe.		• Desenvolve a creatividade o espírito emprendedor que o fan activo ante as circunstancias que o rodean.	

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

Educación do consumidor

— Desenvolver a capacidade para tomar posturas críticas, coherentes, responsables e solidarias, e manifestar actitudes positivas nas súas accións de compra, goce de bens ou uso de servizos.

— Valorar a necesidade de mellorar o uso e a reciclaxe das materias primas, reducir o consumo de enerxía e utilizar enerxías e materias alternativas non contaminantes.

— Analizar e valorar o papel da publicidade na incitación ao consumo.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
• Explicar as características que teñen no mundo actual as comunicacións, os medios de transporte e as novas actividades económicas relacionadas coa produción de bens e servizos, especificando os cambios que supuxeron para a vida humana. • Explicar as características esenciais dunha empresa, especificando as diferentes actividades e formas de organización que poden desenvolver distinguindo entre os distintos tipos de empresas.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiables, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet Arquivo individual. Valoración da formulación e procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

Unidade 7: ESPAÑA NO SÉCULO XIX

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Coñecer os feitos históricos máis destacados da historia de España no século XIX. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
2. Coñecer os factores que interviñeron no inicio da guerra da Independencia e cales foron as súas consecuencias. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
3. Coñecer a importancia das Cortes de Cádiz como antecedente do Parlamento e da redacción da Constitución de 1812. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
4. Coñecer os feitos máis destacables que tiveron lugar durante os reinados dos diferentes monarcas do século XIX. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
5. Interpretar eixes cronolóxicos da España do século XIX e situar neles os diferentes monarcas de cada período e os principais feitos históricos. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresión cultural, Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal, visual e espacial, lóxica e matemática)
6. Comprender as transformacións sociais que se produciron no século XIX. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
7. Entender que significou para España a perda das colonias a nivel político, económico e cultural. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
8. Coñecer a organización social e económica de España durante o século XIX. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
9. Identificar as características das diferentes correntes artísticas de España no século XIX e valorar e respectar o seu legado artístico. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresión cultural / Intelixencias interpersoal, visual e espacial)
10. Identificar as principais figuras artísticas españolas e as obras máis destacadas do século XIX. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresión cultural / Intelixencias interpersoal, visual e espacial)
11. Utilizar as tecnoloxías da información e a comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, e como instrumento para aprender e realizar traballos e presentacións. (Dixital. Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial, intrapersoal)
12. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando tanto as diferenzas como as ideas e as achegas alleas dunha maneira respectuosa e tolerante. (Sociais e cívicas. Iniciativa emprendedora. Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)

2. Relación Contidos /Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	***Criterios de Avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***	
• Resolución da tarefa integrada: Coñecemos a nosa historia? P • A guerra da Independencia (1808-1814). C • Consecuencias da guerra da Independencia. C • As Cortes de Cádiz. C • A Constitución de Cádiz (1812). C • Unha volta polo mundo: a alimentación durante a guerra da Independencia. V • O reinado de Fernando VII (1814-1833). C • A independencia das colonias (1816-1824). C, P • A época das rexencias (1833-1843). C • A desamortización de Mendizábal. C • Aula aberta: monarquía absoluta e monarquía parlamentaria. C • Aula aberta: a lei sálica. V • O reinado de Isabel II (1843-1868). C • O Sexenio Democrático (1868-1874). C • A Restauración (1875-1898). C • A crise de 1898 e o final do imperio colonial. C • Transformacións económicas e sociais. C • A reforma agraria. C • A lenta industrialización. C • Unha sociedade de clases. C • O nacemento do movemento obreiro. C, P	• Describir as grandes etapas políticas do século XIX en España, desde a guerra da Independencia ata a rexencia de María Cristina. • Analizar as grandes transformacións económicas da España do século XIX, especificando as que levaron a cabo na agricultura, a industria e os transportes. • Explicar as características da nova sociedade de clases, comparándoa coa sociedade estamental do Antigo Réxime. • Diferenciar as correntes artísticas e culturais da España do século XIX, citando obras e autores representativos de cada unha. • Realizar traballos, xa sexa de maneira individual ou en grupo, sobre a España do século XIX, utilizando as tecnoloxías da información e a comunicación.	• Identifica e localiza no tempo e no espazo os feitos fundamentais da Historia de España describindo as principais características de cada unha. • Explica aspectos relacionados coa forma de vida e organización social de España durante as distintas épocas históricas estudadas. • Analiza a Constitución de Cádiz. • Describe as principais diferenzas entre unha monarquía absoluta e unha monarquía parlamentaria. • Identifica os principais grupos ou partidos políticos xurdidos ao longo do século XIX. • Define o carlismo e explica as súas ideas principais. • Explica as grandes transformacións sociais e económicas de España no século XIX. • Analiza o proceso de industrialización de España e as súas diferenzas respecto aos países máis avanzados de Europa. • Describe os distintos grupos que formaban a sociedade de clases. • Explica as características principais da burguesía e a clase obreira no século XIX. • Describe en orde cronolóxica os principais movementos artísticos e culturais da España do século XIX e cita os seus representantes máis	

• As correntes artísticas do século XIX: Romanticismo, Realismo, Impresionismo, Modernismo. C • Francisco de Goya. C • Antonio Gaudí. C • A ciencia e a investigación no século XIX. C • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Capacidade para organizar un traballo en grupo e extraer conclusións a partir dos resultados dunhas enquisas. • Reflexión sobre os coñecementos previos e a utilidade dos eixes cronolóxicos no estudo da historia.		significativos. • Realiza traballos e presentacións con tecnoloxías da información e a comunicación sobre feitos ou personaxes da España do século XIX.	

ENSINANZAS TRANSVERSAIS

Educación para a igualdade entre sexos

- Valorar as propias calidades como persoa, coñecer as súas aptitudes e limitacións e valorar a pertenza ao xénero feminino ou masculino.

Educación para a saúde. Educación sexual

- Establecer relacións equilibradas e construtivas coas persoas da súa contorna, nas actividades habituais e nas relacións de grupo, nun marco de aprecio e valoración.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
Describir as grandes etapas políticas do século XIX en España, desde a guerra da Independencia ata a rexencia de María Cristina. • Analizar as grandes transformacións económicas da España do século XIX, especificando as que levaron a cabo na agricultura, na industria e nos transportes. • Explicar as características da nova sociedade de clases, comparándoa coa sociedade estamental do Antigo Réxime.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiables, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet Arquivo individual. Valoración da formulación e procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

	Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo aos informes psicopedagóxicos.		

Unidade 8 ESPAÑA NO SÉCULO XX

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Coñecer a evolución dos feitos históricos que conduciron á Guerra Civil española. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
2. Comprender o contexto político, económico e social que enmarcou o primeiro terzo do século XX. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
3. Coñecer as diferenzas que existen entre un sistema de goberno monárquico e outro republicano. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
4. Identificar os bandos que se enfrontaron na Guerra Civil e a súa ideoloxía. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
5. Realizar eixes cronolóxicos de momentos históricos e situar neles os sistemas de goberno e os principais feitos históricos. (Sociais e cívicas. Conciencia e expresión cultural. Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal, visual e espacial, lóxica e matemática)
6. Comprender as consecuencias sociais, económicas, políticas e culturais da Guerra Civil española. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
7. Comprender as transformacións sociais, políticas e económicas que supuxo a ditadura. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
8. Coñecer as correntes artísticas do primeiro terzo do século XX e os seus principais representantes e valorar e respectar o seu legado artístico. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
9. Favorecer a autonomía persoal e a participación activa e responsable en diferentes contextos sociais. (Iniciativa emprendedora, Sociais e cívicas / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)
10. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, e como instrumento para aprender e realizar traballos e presentacións. (Dixital. Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial, intrapersoal)
11. Participar en actividades de grupo amosando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando tanto as diferenzas como as ideas e as achegas alleas dunha maneira respectuosa e tolerante. (Sociais e cívicas. Iniciativa emprendedora. Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)

2. Relación Contidos /Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	***Criterios de Avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***	
• Resolución da tarefa integrada: A arte fálanos da historia. P • O reinado de Afonso XIII (1902-1931). C • O crecemento económico e a conflitividade social. C • A Semana Tráxica de Barcelona. C • A ditadura de Primo de Rivera (1923-1930). De Marrocos ás exposicións. C • A Segunda República (1931-1936). A Constitución de 1931. C • As etapas da República. O Bienio Reformista (1931-1933). O Bienio Conservador (1933-1936). O Goberno da Fronte Popular. C • A Guerra Civil (1936-1939). C • Dous bandos enfrontados. O bando sublevado. O bando republicano. C • O desenvolvemento da guerra. As primeiras batallas. C, P • As consecuencias da guerra. C • A longa ditadura (1939-1975). C • A dura posguerra. C • Praias, coches e emigrantes. C • Aula aberta: ditadura e democracia. V • Unha volta polo mundo: a Guerra Civil. V • A renovación literaria do primeiro terzo do	• Describir as grandes etapas políticas do século XX en España, desde o reinado de Afonso XIII ata o final da ditadura, explicando as características xerais de cada unha delas. • Diferenciar as correntes artísticas e culturais da España do século XX, citando obras e autores representativos de cada unha delas. • Realizar traballos individuais ou en grupo sobre a España do século XX, utilizando as tecnoloxías da información e a comunicación. • Utilizar o vocabulario histórico con precisión e no contexto adecuado. • Interpretar a historia como medio para comprender o presente, explicando as causas e as consecuencias dos procesos históricos.	• Describe os principais feitos do reinado de Afonso XIII, incluída a Ditadura de Primo de Rivera. • Explica as causas que levaron á proclamación da Segunda República, as súas reformas e os seus problemas. • Explica os principais acontecementos que se produciron durante o século XX e que determinan a nosa Historia Contemporánea. • Identifica as causas e consecuencias da Guerra Civil. • Compara a evolución política e a situación económica dos dous bandos durante a guerra. • Explica a evolución de España durante o franquismo. • Explica en que se diferencia unha ditadura dunha democracia. • Interpreta a historia como un medio que facilita a comprensión do presente.	

século XX. C • Os novos movementos literarios. C, V • Pintura e escultura. O cubismo. O surrealismo. C, V • A arte e a cultura durante o franquismo. A literatura sometida á censura. • Outras manifestacións culturais. C, V • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Ser capaz de organizar un traballo de entrevistas sobre as causas e consecuencias da Guerra Civil española. • Reflexión sobre os logros da sociedade española durante o século XX a partir do aprendido nesta unidade.			

ENSINANZAS TRANSVERSAIS
Eduación para a paz: – Simulación de situacións nas que o diálogo e o debate contribuíron á resolución de conflitos. **Educación moral e cívica:** – Respecto polos restos histórico-artísticos presentes no medio.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
• Describir as grandes etapas políticas do século XX en España, desde o reinado de Afonso XIII ata o final da ditadura, explicando as características xerais de cada unha delas. • Diferenciar as correntes artísticas e culturais da España do século XX, citando obras e autores representativos de cada unha delas.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiables, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet Arquivo individual. Valoración da formulación e procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

	Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo aos informes psicopedagóxicos.		

Unidade 9: De 1975 aos nosos días

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Situar as principais etapas políticas que se sucederon en España desde 1975 ata a actualidade e coñecer os feitos máis relevantes que os caracterizaron. (Sociais e cívicas. Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, intrapersoal)
2. Coñecer os cambios políticos, sociais, culturais e económicos que se produciron en España desde 1975. (Sociais e cívicas. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia Intrapersoal)
3. Saber que é a transición, identificar os seus principais protagonistas e recoñecer a súa importancia na construción da España dos nosos días. (Sociais e cívicas / Intelixencia Intrapersoal)
4. Coñecer a forma de goberno de España, quen a integran e que funcións desempeñan. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
5. Valorar o sistema democrático como forma de goberno identificando as características dun Estado democrático e os seus fundamentos. (Sociais e cívicas / Intelixencia Intrapersoal)
6. Coñecer que é a Constitución española e que se establece nela. (Sociais e cívicas/ Intelixencia interpersoal)
7. Coñecer a organización territorial de España: comunidades e cidades autónomas, provincias e municipios. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
8. Identificar as características das distintas correntes e manifestacións artísticas e culturais contemporáneas xurdidas desde 1975, identificando as principais figuras e as súas obras máis representativas. (Sociais e cívicas. Conciencia e expresión cultural / Intelixencias visual e espacial, intrapersoal)
9. Saber utilizar as tecnoloxías da información e a comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante e como instrumento para aprender e realizar traballos e presentacións. (Comunicación lingüística. Dixital. Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial, intrapersoal)
10. Participar en actividades de grupo amosando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando as diferenzas con respecto e tolerancia cara ás ideas e achegas alleas. (Sociais e cívicas. Iniciativa emprendedora. Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal, intrapersoal)
11. Mostrar iniciativa e capacidade emprendedora para participar nunha sociedade democrática como a nosa. (Iniciativa emprendedora. Aprender a aprender / Intelixencia interpersoal)

2. Relación Contidos /Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	*Criterios de Avaliación*	*Estándares de aprendizaxe*	
• Resolución da tarefa integrada: Que pasou? P, V • Os inicios. C, V • A reforma política. C, V • A Constitución de 1978. C,V • Sistema político constitucional. C, V • A consolidación da democracia. C, V • A alternancia no poder. C, V • A descentralización do Estado. C, V • O funcionamento autonómico. C, V • Mapas e cidades autonómicas do Estado español. C, V • O Estado do benestar. C, V • A presenza de España no mundo. C, V • Unha sociedade cambiante. P • Literatura, cinema e teatro. C, V • Arquitectura, pintura e escultura. C, V • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Aplicación dos coñecementos sobre as diferentes etapas políticas desde 1975 ata a actualidade e o funcionamento do noso sistema político actual. • Reflexión sobre a importancia da constitución española no desenvolvemento de nosa sociedade.	• Describir as grandes etapas políticas desde 1975 ata os nosos días, explicando as características xerais de cada unha. • Analizar a Constitución de 1978 como base da nosa democracia, relacionándoa coa organización política da España actual. • Describir o proceso de integración de España no mundo, desde 1975 ata agora. • Coñecer as características das distintas correntes e manifestacións artísticas e culturais contemporáneas xurdidas desde 1975, citando obras e autores representativos de cada unha. • Realizar traballos e presentacións a nivel individual e en grupo que supoñan a procura, selección e organización de textos de carácter social, xeográfico ou histórico, amosando habilidade para traballar tanto individualmente como de maneira colaborativa dentro dun equipo. • Respectar a variedade dos diferentes grupos humanos e valorar a importancia dunha convivencia pacífica e tolerante entre todos eles sobre a base dos	• Explica en que se diferencia unha ditadura dunha democracia. • Sitúa nunha liña do tempo os principais acontecementos históricos desde 1975 ata os nosos días. • Identifica, respecta e valora a Constitución de 1978 como base da nosa democracia. • Recoñece a democracia como a forma de goberno que vela polos dereitos de todos os cidadáns e explican como se constitúe un goberno democrático. • Identifica e explica algúns artigos da Constitución Española relativos aos dereitos e deberes dos cidadáns. • Describe a organización actual do Estado español e a función das súas principais institucións. • Explica as consecuencias que tivo para España a súa pertenza á Unión Europea, e o seu papel no mundo desde 1975. • Describe os principais problemas da España actual. • Recoñece as características das distintas correntes e manifestacións artísticas e culturais contemporáneas xurdidas desde 1975, citando obras e autores representativos de cada unha delas.	

	valores democráticos e os dereitos humanos universalmente compartidos.	• Realiza traballos e presentacións a nivel individual e en grupo que supoñen a procura, selección e organización de textos de carácter xeográfico, social e histórico. • Participa en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable, construtivo e solidario e respecta os principios básicos do funcionamento democrático.	

ENSINANZAS TRANSVERSAIS
Educación para a paz — Tomar conciencia e rexeitar calquera tipo de discriminación na súa contorna cotiá e na sociedade. — Cooperar co grupo, dialogar e resolver conflitos mostrando actitudes tolerantes e solidarias.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
• Describir as grandes etapas políticas desde 1975 ata os nosos días, explicando as características xerais de cada unha. • Analizar a Constitución de 1978 como base da nosa democracia, relacionándoa coa organización política da España actual. • Describir o proceso de integración de España no mundo, desde 1975 ata agora. • Coñecer as características das distintas correntes e manifestacións artísticas e culturais contemporáneas xurdidas desde 1975, citando obras e autores representativos de cada unha.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

<table>
<tr><th colspan="3">PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN</th></tr>
<tr><th>ESCRITOS</th><th>ORAIS</th><th>OUTROS</th></tr>
<tr><td>Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase.
Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiables, proba escrita…).
Traballos en grupo.
Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet
Arquivo individual.

Valoración da formulación e procesos seguidos, así como do resultado obtido.</td><td>Preguntas individuais e colectivas.
Diálogo.
Exposición oral.
Proba oral individual.

Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.</td><td>Rúbrica das unidades didácticas.
Rúbrica dos Proxectos.
Rúbricas de habilidades xerais.
Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual.
Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase.
Portfolio e e-portfolio.
Informe de avaliación.</td></tr>
</table>

Unidade 10: A UNIÓN EUROPEA

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas IIMM

1. Coñecer a orixe da Unión Europea, as diferentes organizacións que uniron os países europeos ao longo da historia e os seus obxectivos. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
2. Coñecer os tratados que deron orixe a diversas organizacións ata a creación da Unión Europea. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
3. Saber que significa ter un mercado común e cales son as súas vantaxes. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
4. Saber que países forman parte da zona euro. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía. Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
5. Saber que países fundaron a Unión Europea e que ampliacións houbo ao longo da historia. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
6. Situar nun mapa os países da UE, así como as súas respectivas capitais. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
7. Coñecer os símbolos e o funcionamento da UE a partir do coñecemento das súas principais institucións. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
8. Coñecer os dereitos e os deberes como cidadáns da UE na Carta de Dereitos Fundamentais. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
9. Saber que países forman parte da eurozona. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

2. Relación Contidos /Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	***Criterios de Avaliación***	***Estándares de aprendizaxe***	
• Resolución da tarefa integrada: Un parlamento europeo na clase. P • Formación da Unión Europea. P • Tratado de París (1951). C • Tratado de Roma (1957). C • Tratado de Maastricht (1992). C • Os membros da Unión Europea. C • Bandeira europea. C • Himno europeo. C • Día de Europa. C • Lema da Unión Europea. C • Aula aberta: lema da Unión Europea. V • Institucións da Unión Europea. C, P • Parlamento Europeo. C • Consello da Unión Europea ou Consello de Europa. C • Comisión Europea. C • Política e economía. C • Libre circulación de persoas. C • Libre circulación de mercadorías. C • Libre circulación de divisas. C • Educación. Comenius. Leonardo da Vinci. Erasmus. C • Liberdade, seguridade e xustiza. C • O ECU e o euro. C • Aplicación da rutina de pensamento: Vexo - Penso - Pregúntome. P	• Explicar que é a Unión Europea, os seus obxectivos e a súa historia, os países que a compoñen, así como os candidatos a integrarse nun futuro. • Identificar a estrutura e os fins da Unión Europea, explicar algunhas vantaxes derivadas do feito de formar parte da Unión Europea. • Identificar as principais institucións e os seus órganos de goberno, recoñecendo os seus símbolos e saber que é o mercado único e a zona euro. • Comprender as dimensións multiculturais e socioeconómicas das sociedades europeas e percibir como a identidade cultural nacional interactúa coa europea. • Comprender a diversidade cultural e lingüística en Europa, a necesidade de preservala e a importancia dos factores estéticos na vida cotiá. • Describir o proceso de integración de España e doutros países en Europa. • Valorar a cooperación e o diálogo como forma de evitar e resolver conflitos, fomentando os valores democráticos.	• Explica que é a Unión Europea e os seus obxectivos políticos e económicos. • Enumera os distintos nomes que tivo a Unión Europea. • Localiza nun mapa os seis países fundadores da Unión Europea. • Nomea os países que forman parte da Unión Europea, así como os candidatos a entrar nela. • Localiza nun mapa mudo os países da Unión Europea e as súas capitais. • Coñece as institucións europeas: o Parlamento, o Consello da Unión e a Comisión, e sabe cales son as súas funcións. • Coñece a zona euro e o mercado único, e reflexiona sobre as vantaxes deste para os cidadáns da Unión Europea. • Identifica e describe os aspectos culturais máis relevantes de Europa. • Comprende a diversidade cultural e lingüstica en Europa. Amosa respecto e curiosidade polo que é diferente, enriquece e é construtivo. • Explica as consecuencias que tivo para España a súa pertenza á Unión Europea. • Valora a diversidade lingüística nun mesmo territorio como fonte de enriquecemento cultural. • Valora os dereitos e os deberes dos cidadáns	

• Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Ser capaz de redactar unha carta dirixida a un parlamentario explicando os problemas que lle preocupan. • Reflexión sobre os coñecementos adquiridos e sensacións sobre a Unión Europea.	• Realizar traballos e presentacións individuais e grupais. • Valorar o traballo en grupo, amosando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando as diferenzas con respecto e tolerancia. • Usar a tecnoloxía da información e a comunicación para elaborar traballos empregando a terminoloxía adecuada aos temas tratados.	europeos. • Elabora un informe sobre a Unión Europea a partir de información obtida de Internet. • Valora o traballo en grupo, mostra actitudes de cooperación e participación responsable e acepta as diferenzas con respecto e tolerancia cara ás ideas e achegas alleas nos diálogos e debates. • Participa en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable, construtivo e solidario, respectando os principios básicos do funcionamento democrático. • Respecta as manifestacións culturais e lingüsticas de grupos de persoas inmigrantes da súa contorna. • Describe os trazos da sociedade española actual, e valora o seu carácter democrático e plural, e a súa pertenza á Unión Europea.	

ENSINANZAS TRANSVERSAIS
Educación para a paz: – Coñecer os mecanismos de resolución de conflitos de intereses que se producen no ámbito laboral e os organismos internacionais encargados do mantemento da paz e de defensa dos dereitos humanos. **Educación moral e cívica:** – Valoración da solidariedade entre os países e compromiso activo na defensa dos dereitos humanos e do medio.

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
Explicar que é a Unión Europea, os seus obxectivos e a súa historia, os países que a compoñen, así como os candidatos a integrarse nun futuro. • Identificar a estrutura e os fins da Unión Europea, explicar algunhas vantaxes derivadas do feito de formar parte da Unión Europea. • Identificar as principais institucións e os seus órganos de goberno, recoñecendo os seus símbolos e saber que é o mercado único e a zona euro.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros, polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios… Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos…

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN		
ESCRITOS	**ORAIS**	**OUTROS**
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiables, proba escrita…). Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet Arquivo individual. Valoración da formulación e procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos Proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro individual. Avaliación das Competencias / IIMM. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

6. Metodoloxía didáctica, incluíndo as estratexias a desenvolver polo profesorado, para acadar os estándares de aprendizaxe, así como a adquisición das competencias clave.

Para desenvolver as nosas tarefas na aula teremos en conta diversos factores como son: as ideas previas que ten o alumnado sobre o contido a traballar, a disposición do alumnado como grupo, o clima de aula debido ao que nos inflúe o alumno con necesidade específica de apoio educativo.... e así poderemos empregar uns ou outros procedementos didácticos. Buscamos que as distintas estratexias didácticas se amolden á natureza concreta do grupo para obter o maior rendemento posible no proceso de aprendizaxe do alumnado.

O proceso de ensinanza - aprendizaxe debe desenvolver o funcionamento cognitivo global do alumno/a, para iso partimos de que :

- As aprendizaxes son significativas : Todo novo coñecemento partirá das experiencias previas do alumno, converténdose este en axente activo da súa propia aprendizaxe.
- Individualización : As ensinanzas adaptaranse ás diferencias individuais dos alumnos/as.

- Actividade : O alumno/a buscará as relacións significativas entre o que sabe e as novas aprendizaxes, é dicir, que aprenda a aprender.
- Motivación : Utilizaremos contextos cotiáns, familiares e habituais para que o alumnado aprenda comprobando, favorecendo así o seu interese.
- Afectividade : Todo isto realizarémolo nun clima escolar adecuado que proporcione o alumno/a: benestar, seguridade e confianza.

O noso papel, como profesores/as, será o de guía e mediador para facilitar a construcción de aprendizaxes os nosos alumnos/as.

Desenvolveremos estratexias metodolóxicas diferentes para que os alumnos/as alcancen os obxectivos propostos para este curso. Así as máis axeitadas segundo o noso punto de vista son:

- Utilización da experiencia previa do alumno como punto de partida da aprendizaxe

- Fomentar nos alumnos/as habilidades para a busca de información, selección, procesamento, tratamento e comunicación dela.
- Potenciar no alumnado a utilización das TICs e das bibliotecas como recursos da aprendizaxe.
- Maximizar o impulso cognitivo utilizando materiais que atraian a atención e dispoñendo dos contidos de forma que aseguren o éxito da aprendizaxe.
- Potenciar que o alumno/a recorra ás súas propias experiencias.
- Facilitar a transferencia do aprendido á vida cotiá do neno/a.
- Elaborar plans de traballo individualizado nos casos nos que as diferencias individuais o requiran.
- O material de aprendizaxe debe ter un significado lóxico.
- Aproveitar os feitos relevantes da vida cotiá para organizar os contidos.
- Utilizar tarefas o máis activadoras posibles.
- Presentar actividades de reforzo e apoio, así como de ampliación das establecidas como comúns ao grupo.
- Utilizar fichas de traballo individual como complemento do libro dixital.
- Potenciar a lectura como medio para o progreso nas diversas áreas do currículo.
- Potenciar unha actitude de superación individual e non de competición.

- Estar abertos ao diálogo, a escoitar os seus problemas e non negarlles a axuda solicitada.
- Crear un clima social de clase relaxado e comprensivo, evitando as tensións e disputas entre compañeiros/as.
- Distribuír tarefas e responsabilidades en clase.
- Apoiar a axuda mutua entre compañeiros/as na realización de actividades.
- Rexeitar todo tipo de discriminación: raza, sexo, condición social ...
- Favorecer a liberdade de expresión e a espontaneidade.
- Favorecer o traballo autónomo e utilizar situacións e estratexias de autoaprendizaxe.
- Levar a cabo unha avaliación continua para coñecer en cada momento a situación de partida de cada alumno/a á hora de introducir novos coñecementos.
- Realizar unha avaliación inicial (nivel de coñecementos, intereses, técnicas instrumentais).

Secuenciación habitual do traballo na aula.

Motivación

- Partir do gran grupo para activar os coñecementos previos.
- Presentación da actividade con gráficos, textos, fotos...

Información do profesor/a:

- Información básica para todo o alumnado.
- Información complementaria para reforzo e apoio.
- Información complementaria para afondamento e ampliación.

Traballo persoal:

- Lectura e comprensión de textos.
- Análises de documentos, pequenas investigacións, problemas de experimentación...
- Respostas e preguntas.
- Realización de debates sobre temas de actualidade (medioambientais, de saúde, de consumo...).
- Memorización comprensiva.

Avaliación:

- Análise de producións: caderno, intervencións no grupo clase.
- Exposicións orais.
- Probas escritas.
- Traballos individuais e en grupo.
- Observación do traballo na aula.

7. PROGRAMACIÓNS E RECURSOS DIDÁCTICOS.

O noso curso forma parte do proxecto EVA-EDIXGAL e o libro dixital que se emprega para esta materia é EDEBÉ. A mestra iralles entregando material complementario para traballar na aula, así como outros recursos de internet (outro material do repositorio ABALAR,...), outros medios audiovisuais e calquera outra fonte de información que se vaia considerando oportuna.

8. PROCEDEMENTO PARA A AVALIACIÓN INICIAL.

Nas primeiras semanas do curso, durante o mes de setembro, avaliarase mediante actividades o nivel de coñecementos previos do alumnado para observar o grao de comprensión lectora, análise e resolución de problemas, así como o grao de coñecementos concretas desta materia.

Como mínimo debemos coñecerse a seguinte información relativa ao grupo de alumnos/as:

- O número de alumnos e alumnas.
- O funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- As fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- As necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.).
- As fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.
- Os aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos
- Os tipos de recursos que se necesitan adaptar no nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Para levar a cabo esta avaliación inicial realizaranse: probas escritas, exposicións orais, traballos individuais e en

grupo, observación do traballo na aula, participación en debates,… A información desta avaliación inicial transmitirase ás familias a través das titorías individualizadas e orientará o traballo do mestre/a, do alumno e da colaboración e participación das familias no proceso de ensino aprendizaxe do seu fillo/a.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos alumnos/as; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou individualización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe (débese ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requira atención específica por estaren en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que cómpre adoptar (planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).

- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que cómpre adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor.

9. PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN CONTINUA E FINAL.

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.

PROCEDEMENTOS	INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN
PROBAS ESCRITAS	- Resolución de exercicios. - Resolución de casos prácticos. - Resolución de problemas. - Realización de fichas.

	- Resposta a preguntas ou cuestións. - Test: verdadeiro- falso, textos mutilados, de opción múltiple... - Elaboración de resumos, esquemas, gráficos...
Probas orais	- Exposición dun tema, traballo... - Resposta a preguntas. - Lectura expresiva.
Traballos individuais	- Traballos de investigación e experimentación. - ... de análise, - ... de síntese. - Presentacións. - Debates.
Traballos en grupo	- Traballos de investigación e experimentación. - ... de análise, - ... de síntese. - Presentacións. - Debates.
Traballo na aula	- Listas de control. - Caderno do alumno.

Estos procedementos e instrumentos de avaliación aparecen mais detallados para cada unha das unidades didácticas no apartado 5 desta programación.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

A cualificación será de 0 a 10. Para establecer a cualificación teranse en conta os seguintes elementos:

1. ***Observación e análise de tarefas desenvoltas na aula.*** ***<u>20% da cualificación</u>***

- ✓ **Participación oral**. 5% da cualificación deste apartado.
  - Intervencións orais dos alumnos
  - Participación activa na aula
  - Probas orais.
  - Atención e interese demostrado

- Constancia, interese e esforzo

- ✓ **Traballo individual**. 10% da cualificación deste apartado.
    - Realización de pequenas experimentacións
    - Caderno e material de traballo de clase limpo e ordenado
    - Presentacións
    - Realización de tarefas no tempo previsto
    - Atención e interese demostrado

- ✓ **Traballo en grupo**. 5% da cualificación deste apartado.
    - Respecto ás normas de traballo en equipo
    - Aportacións ao grupo
    - Respecto e valoración das aportacións dos compañeiros/as
    - Realización de tarefas no tempo previsto

2. ***Probas escritas . <u>60% da cualificación</u>***

- Elaboración de fichas
- Realización de traballos
- Controis de cada unidade didáctica
- Calidade de traballos de pequenas experimentacións ou clasificacións

3. Comportamento. <u>20% da cualificación</u>

- Respecto polo material, compañeiros/as, mestre/a.
- Cumprimento das normas de convivencia consensuadas a principios de curso.

Para aprobar a materia deberá obterse unha cualificación mínima de 5.

RECUPERACIÓN

O alumno/a que non alcance os obxectivos propostos:

a. Rectificará a súa actitude si esa é a dificultade.
b. En caso de que o mestre/a o estime oportuno fará aqueles traballos que non fixo ou que fixo mal e corrixirá o caderno.
c. Na proba escrita de cada avaliación incluiranse preguntas correspondentes á avaliación anterior, de xeito que os alumnos/as poidan recuperar este apartado da cualificación global. Tamén se valorará o cambio de actitude e o traballo desenvolvido para recuperar cada avaliación durante o trimestre seguinte.

O alumnado que non obteña nas avaliacións e recuperacións a cualificación de 5 realizará un exame final da materia sobre os mínimos esixibles (grao mínimo de consecución dos estándares) da programación. Quedará exento da realización de dita proba o alumnado que aprobe a materia por avaliacións. Na proba final deberá obter un mínimo de 5.

10. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.

A avaliación do proceso de ensino e a práctica docente será continua ao longo do curso académico. Algúns dos indicadores para avaliar a nosa práctica docente serán:

1. Análise dos resultados obtidos nas avaliacións.
2. O grao mínimo de adquisición dos estándares de aprendizaxe por parte do alumnado.
3. O grao de interese e motivación do alumnado cara a materia.
4. O clima de convivencia observado na aula
5. O grao de adquisición da autonomía do alumnado no proceso de ensinanza-aprendizaxe.

11. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR A PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA.

A avaliación do proceso de ensino-aprendizaxe e mesmo da programación será continua ao longo do curso académico, pero de xeito explícito levarase a cabo durante o proceso. Algúns indicadores para a avaliación da nosa práctica docente serán:

1. O desenvolvemento da Programación Didáctica no seu conxunto.
2. O axuste entre a secuencialización das unidades.
3. O axeitado da metodoloxía empregada.

4. Os resultados obtidos.
5. O interese amosado polo alumnado na materia.
6. A suficiencia e o axeitado dos recursos materiais empregados e dos exercicios prácticos realizados.
7. O axeitado dos contidos traballados ao nivel do alumnado.
8. O carácter das relacións entre profesores e alumnado, así como as relacións interpares.
9. A regularidade e a calidade da relación cos pais e nais ou cos titores legais.
10. Claridade nos criterios da avaliación
11. Adecuación das tarefas.

12. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.

Intentaremos ofrecer unha atención á diversidade, dentro do posible, tanto na programación como na metodoloxía. Así, farase dependendo de cada caso, unha distinción de niveis. Nun primeiro nivel presentaranse as ideas xerais e básicas sobre o tema concreto, para pasar logo a un segundo nivel de profundización. O primeiro nivel deberá ser asimilado por tódolos alumnos, en tanto que os contidos do segundo nivel poden ser traballados máis ou menos profundamente segundo as capacidades de cada alumno en concreto.

As actividades de cada nivel tamén deberán reflectir esa diversidade. Haberá unha serie de actividades que servirán para comprobar o grao de comprensión dos contidos básicos por parte do alumno e corrixir contidos mal aprendidos e outra serie de actividades para comprobar a capacidade de xuízo crítico e de análise de problemas por parte dos alumnos.

13. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES.

As Actividades Complementarias e extraescolares están recollidas na Programación Xeral Anual. Estarase aberto ó longo do curso a calquera actividade que poida xurdir e resulte de interese para o alumnado.

14. PERFIL COMPETENCIAL.

Competencia clave	Estándar de aprendizaxe
CAA-CCL	Busca, selecciona e organiza información concreta e relevante, con precisión, analízaa, obtén conclusións, reflexiona sobre o proceso seguido e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CD	Utiliza as TIC (Internet, blogs, redes sociais, etc.) para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados na aula, xulgando a relevancia destas e a credibilidade das fontes.
CAA-CD	Analiza informacións relacionadas coa área e elabora, interpreta e compara imaxes, táboas, gráficos, esquemas e resumos e manexa as TIC en situacións de traballo na casa e na aula.
CSIEE	Realiza con responsabilidade e esforzo as tarefas encomendadas e presenta os traballos de maneira ordenada, clara e limpa.
CCL-CAA	Utiliza con rigor e precisión o vocabulario adquirido para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados e reflexiona posteriormente sobre o proceso de aprendizaxe cunhas pautas dadas.
CCL	Expón oralmente, de forma clara e ordenada, contidos relacionados coa área que manifesten a comprensión de textos orais e/ou escritos.

CAA-CSC	Planifica, realiza traballos e presentacións a nivel individual e grupal que supoñen a procura, selección, análise, contraste, interpretación e organización de textos de carácter xeográfico, social e histórico, en situacións de aula.
CSC	Utiliza estratexias para realizar traballos de forma individual e en equipo e mostra habilidades para a resolución pacífica de conflitos na aula.
CSC	Participa en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable, construtivo e solidario e respecta os principios básicos do funcionamento democrático (respectar quenda e opinión, escoitar o outro e argumentar, toma de decisións conxunta, etc.).
CSC	Valora a importancia dunha convivencia pacífica e tolerante entre os diferentes grupos humanos (aula, colexio, familia, etc.) sobre a base dos valores democráticos e os dereitos humanos universalmente compartidos.
CSC	Participa dunha maneira eficaz e construtiva na vida social da aula e do colexio e crea e utiliza estratexias para resolver conflitos.
CSC	Identifica e utiliza os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornas (escola, familia, barrio, etc.).
CSC	Valora e apoia a cooperación e o diálogo como forma de evitar e resolver conflitos exercitando prácticas democráticas en situacións de toma de decisións.
CSIEE	Mostra actitudes de confianza en si mesmo, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese, creatividade na aprendizaxe e espírito emprendedor que o fan activo ante as circunstancias que o rodean na aula, a familia e o colexio.
CSIEE	Manifesta autonomía na planificación e execución de accións e tarefas e ten iniciativa na toma de decisións.
CSC	Desenvolve actitudes de cooperación e de traballo en equipo, valora as ideas alleas e reacciona con intuición, apertura e flexibilidade ante elas en situacións de aula.
CSC	Planifica traballos en grupo, coordina equipos, toma decisións e acepta responsabilidades.
CL-MCT	Describe como é e de que forma se orixinou universo e explica os principais compoñentes identificando galaxia, estrela, planeta, satélite, asteroide e cometa.
CL-MCT	Describe as características, compoñentes e movementos do sistema solar, identificando o Sol no centro do sistema solar e localizando os planetas segundo a súa proximidade.
CL-MCT	Define e representa o movemento de translación terrestre, o eixe de xiro e os polos xeográficos e asocia as estacións de ano ao seu efecto combinado.
CL-MCT	Asocia e explica o día e a noite como consecuencia da rotación terrestre utilizándoos como unidades para medir o tempo.
CL-MCT	Define a translación da Lúa identificando e nomeando as fases lunares.
MCT	Identifica, nomea e describe nunha representación gráfica as capas da Terra.
CCL-CMCT	Compara, contrasta, examina e explica as distintas representacións da Terra: planos, mapas, planisferios e globos terráqueos.
CMCT-CCL	Identifica e clasifica os diferentes tipos de mapas, incluíndo os planisferios, define que é a escala nun mapa e interpreta os signos convencionais máis usuais que poden aparecer nel.
CMCT	Localiza e representa diferentes puntos da Terra empregando os paralelos, os meridianos e as coordenadas xeográficas.
CCL	Identifica e nomea fenómenos atmosféricos e describe as causas que producen a formación das nubes e as precipitacións.
CCL	Razoa e explica a importancia de coidar a atmosfera e as consecuencias de non o facer.
CCL	Explica cal é a diferenza entre tempo atmosférico e clima (p. ex., en mapas conceptuais).
CMCT	Identifica en imaxes os distintos aparellos de medida que se utilizan para a recollida de datos atmosféricos e clasifícaos segundo a información que proporcionan.
CCL-CMCT	Describe unha estación meteorolóxica, explica a súa función e confecciona e interpreta gráficos sinxelos de temperaturas e precipitacións.
CMCT	Interpreta sinxelos mapas meteorolóxicos distinguindo os seus elementos principais.
CCL	Define clima, nomea os seus elementos e identifica os factores que o determinan.
CCL	Explica que é unha zona climática nomeando as tres zonas climáticas do planeta e describindo as súas características principais.
CMCT	Describe e sinala nun mapa os tipos de climas da súa comunidade autónoma e de España, así como as zonas ás que afecta cada un, interpretando e analizando climogramas de distintos territorios de España relacionándoos co clima ao que pertencen.
CCL	Define hidrosfera, identifica e nomea masas e cursos de auga, explicando como se forman as augas subterráneas, como afloran e como se accede a elas.
CCL-CMCT	Describe ordenadamente as fases en que se produce o ciclo da auga.
CCL-CMCT	Diferencia, nun mapa, cuncas e vertentes hidrográficas da súa comunidade autónoma, de España e de Europa.
CCL-CMCT	Identifica e nomea os tramos dun río e as características de cada un deles.
CCL-CMCT	Define paisaxe, identifica os seus elementos e explica as características das principais paisaxes da súa comunidade autónoma, de España e Europa, valorando a súa diversidade.
CMCT	Localiza e sitúa nun mapa as principais unidades do relevo da súa comunidade autónoma e de España, así como as súas vertentes hidrográficas.
CMCT	Sitúa nun mapa os mares, os océanos e os grandes ríos de España., así como os ríos da súa comunidade autónoma.

CMCT	Localiza e sitúa nun mapa o relevo de Europa, as súas vertentes hidrográficas e os seus climas.
CCL-CMCT	Recoñece e describe, mediante esquemas, os principais trazos do relevo, os ríos e o clima de Europa.
CSC-CCL-CMCT	Explica e argumenta o uso sustentable dos recursos naturais, propoñendo e adoptando unha serie de medidas e actuacións que conducen á mellora das condicións ambientais do noso planeta.
CSC-CCL-CMCT	Explica, analiza e argumenta as causas e consecuencias do cambio climático e as actuacións responsables para frealo.
CSC	Identifica, respecta e valora os principios democráticos máis importantes establecidos na Constitución de 1978 e explica a importancia que ten a Constitución española para o funcionamento do Estado español.
CCL	Identifica as principais institucións de Galicia da súa comunidade autónoma e do Estado e describe as súas funcións e a súa organización.
CSC	Identifica e comprende a división de poderes do Estado e cales son as atribucións recollidas na Constitución española para cada un deles.
CCL-CSC	Explica a organización territorial de España, nomea as estruturas básicas de goberno e localiza en mapas políticos os distintas CC. AA. e as cidades autónomas que forman España, así como as súas provincias.
CCEC-CSC	Valora, partindo da realidade do Estado español, a diversidade cultural, social, política e lingüística nun mesmo territorio, e especialmente en Galiciana súa comunidade autónoma, como fonte de enriquecemento cultural.
CSC	Explica que é a Unión Europea e cales son os seus obxectivos políticos e económicos (p. ex., nun mapa conceptual) e localiza nun mapa os países membros e aos súaseus capitais.
CSC	Identifica as principais institucións e os seus órganos de goberno na Unión Europea, recoñecendo os seus símbolos, e explica en que consiste o mercado único e a zona euro.
CCL-CMCT	Define demografía, comprende os principais conceptos demográficos e calcúlaos a partir dos datos de poboación: natalidade, mortalidade, emigración e inmigración.
CCL-CSC	Define poboación dun territorio, identifica os principais factores que inciden nela e defíneos correctamente.
CAA-CMCT	Interpreta unha pirámide de poboación e outros gráficos usados no estudo da poboación.
CCL-CSC	Describe os principais trazos (poboación activa, non activa, densidade, etc.) da poboación española e europea facendo unha comparación entre ambas.
CCL-CSC	Explica o proceso da evolución da poboación de da súa comunidade autónoma, España e Europa e describe a incidencia que tiveron nela factores como a esperanza de vida ou a natalidade.
CAA-CSC	Describe os factores que condicionan a distribución da poboación española e europea, por exemplo mediante un organizador gráfico de causa efecto.
CMCT	Sitúa nun mapa os maiores núcleos de poboación en na súa comunidade autónoma e España e as zonas densamente poboadas.
CMCT	Describe a densidade de poboación da súa comunidade autónoma e de España e compáraa mediante gráficos (pirámides/diagramas de barras/diagramas circulares) coa media da Unión Europea.
CCL-CSC	Explica o éxodo rural, a emigración a Europa e a chegada de inmigrantes a Españao noso país.
CCL-CSC	Identifica e describe os principais problemas actuais da poboación: superpobolación, envellecemento e inmigración.
CCL-CSC	Identifica e define materias primas e produto elaborado e asócioas coas actividades mediante as que se obteñen.
CCL-CD-CSC	Describe ordenadamente o proceso de obtención dun produto ata a súa venda e identifica os sectores aos que pertence, por exemplo buscando información en Internet.
CAA-CSC	Identifica os tres sectores de actividades económicas e clasifica distintas actividades no grupo ao que pertencen.
CCL-CSC	Explica as actividades relevantes dos sectores primario, secundario e terciario en na súa comunidade autónoma, España e Europa, así como as súas localizacións nos territorios correspondentes.
CCL-CSC	Valora con espírito crítico a función da publicidade e recoñece e explica as técnicas publicitarias máis habituais analizando exemplos concretos.
CSIEE	Diferencia entre distintos tipos de gasto e adapta o seu orzamento a cada un deles.
CSIEE	Planifica os seus aforros para gastos futuros elaborando un pequeno orzamento persoal cunha asignación e unha serie de gastos ficticios propostos.
CAA	Investiga sobre distintas estratexias de compra, comparando prezos e recompilando información.
CSIEE	Desenvolve a creatividade e valora a capacidade emprendedora dos membros da sociedade a través de diferentes fontes.
CCL-CSC	Identifica diferentes tipos de empresa segundo o seu tamaño e o sector económico ao que pertencen as actividades que desenvolven.
CCL-CSC	Describe diversas formas de organización empresarial, por exemplo cun organizador gráfico.
CCL-CSC	Define termos sinxelos relacionados co mundo da empresa e da economía, ilustrando as definicións con exemplos e coa axuda dun mapa mental.
CL-SC	Explica normas básicas de circulación e as consecuencias derivadas do descoñecemento ou incumprimento destas.

SC	Coñece o significado dalgúns sinais de tráfico, recoñece a importancia de respectalas e utilízaas como peón e como usuario de medios de transporte (abrocharse o cinto, non molestar ao condutor, etc.).
CCL-CSC	Define e relaciona o concepto de Prehistoria e o de historia, identifica a idea de idade da historia e data as idades da historia asociadas aos feitos que marcan os seus inicios e os seus finais, nomeando algunhas fontes da historia representativas de cada unha delas, e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CL-SC	Explica e valora a importancia da escritura, a agricultura e a gandaría como descubrimentos que cambiaron profundamente as sociedades humanas e comunícao oralmente e/ou por escrito.
MCT	Recoñece o século como unidade de medida do tempo histórico e localiza algúns feitos situándoos como sucesivos a. C. ou d. C.
CMCT	Usa diferentes técnicas, ferramentas e recursos para localizar no tempo e no espazo feitos do pasado, percibindo a duración, a simultaneidade e as relacións entre os acontecementos, coa axuda de gráficas e/ou esquemas.
CMCT	Sitúa nunha liña do tempo as etapas históricas máis importantes das distintas idades da historia en Galiciana súa comunidade autónoma e en España (Prehistoria, Idade Antiga, Idade Media, Idade Moderna e Idade Contemporánea).
CMCT-CCL	Identifica e localiza no tempo e no espazo algúns dos feitos fundamentais da historia de España, describindo as principais características de cada un deles, e comunícao oralmente e/ou por escrito.
MCT-AA	Analiza, relaciona e explica a forma de vida e organización social de España das distintas épocas históricas estudadas, por exemplo nun mapa mental.
CL-SC	Describe en orde cronolóxica os principais movementos artísticos e culturais das distintas etapas da historia da súa comunidade autónoma e de España (Prehistoria, Idade Antiga, Idade Media, Idade Moderna e Idade Contemporánea) citando aos seus representantes máis significativos e situándoos no tempo nunha situación dada.
AA-SC-CEC	Explica, compara e contrasta as diferenzas dos dous períodos nos que se divide a Prehistoria, describe as características básicas das formas de vida nestas dúas épocas e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CL-SC	Data a Idade Antiga e describe as características básicas da vida naquel tempo, en especial as referidas á romanización, e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CL-CEC-SC	Identifica e secuencia os trazos distintivos das culturas que conviviron nos reinos peninsulares durante a Idade Media, describindo a evolución política e os distintos modelos sociais, e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CL-CEC-SC	Explica as características da Idade Moderna e algúns dos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia neste período de tempo (monarquía dos Austrias, séculos XVI e XVII; os Borbóns, século XVIII) e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CCL-CCEC-CSC	Explica os principais acontecementos que se produciron durante os séculos XIX e XX que determinan a nosa historia contemporánea e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CCL-CCEC-CSC	Describe os trazos característicos da sociedade española actual a través dun texto dado e valora o seu carácter democrático e plural, así como a súa pertenza á Unión Europea.
CCEC	Identifica, valora e respecta o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico de Galiciaa súa comunidade autónoma e asume as responsabilidades que supón a súa conservación e mellora apadriñando un elemento deste patrimonio.
CSC	Respecta os restos históricos, valóraos como un patrimonio que debemos legar e recoñece o valor que o patrimonio arqueolóxico monumental achéganos para o coñecemento do pasado.
CSC	Respecta e asume o comportamento que debe cumprirse cando visita un museo ou un edificio antigo nas saídas realizadas.
CCEC	Aprecia a herdanza cultural a escala local, autonómica, nacional e europea como riqueza compartida que hai que coñecer, preservar e coidar.

15. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.

Ao longo do curso iremos revisando, avaliando e modificando a programación didáctica en función do análise do desenvolvemento da mesma e dos resultados académicos obtidos, establecendo propostas de mellora en cada un dos apartados, segundo a táboa que a continuación se detalla:

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e dos materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento das clases.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	O desenvolvemento da clase adecúase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas. Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
Regulación da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se lles dá aos alumnos e ás familias	Os criterios para unha avaliación positiva atópanse vinculados aos obxectivos e aos contidos.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer:		

	• Aos alumnos. • Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e os recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		
...	...	...	...